

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 11 (Haziran/June 2023), s. 899-930.

Geliş Tarihi-Received: 23.04.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 22.06.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1286685

Covid-19 Salgınının Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitap Okuma Kültürü Üzerindeki Etkisi ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Konuya İlişkin Görüşleri*

Impacts of Covid-19 Pandemic on Reading Culture of Turkish Language Teacher Candidates and Prospective Turkish Teachers' Notions Related to the Subject

Erhan COŞKUN**

Hatice FIRAT***

Öz

Çalışmada Covid-19 salgınının Türkçe öğretmeni adaylarının okumaya yönelik ilgi ve tercihlerini etkileme durumunu belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış, veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen anketle toplanmıştır. Çalışmada katılımcıların salgın öncesi ve sonrasında/her iki dönemde de kitap okumayı sevdikleri, okuma alışkanlığına sahip olduklarını düşündükleri, genellikle hoşlandıkları için kitap okudukları saptanmıştır. Katılımcıların kitap okumaya daha çok vakit ayırmalarına engel olan etkenin “derslerin yoğunluğu” olduğu, katılımcıların genel olarak orta düzeyde okuyan okuyucu olduğu, “edebi eserler”i okumaktan hoşlandıkları, kitap seçimlerinde “konu” ve “yazar” faktörünün daha çok etkili olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının, okuyacakları kitapları salgın öncesi dönemde genellikle “kitapçıdan”, salgın sonrası dönemde ise “internetten” satın almayı tercih ettikleri görülmüştür. Kütüphane kullanma alışkanlığı olan ve okuyacağı kitaba ulaşmakta sıkıntı çeken katılımcıların oranının salgın sonrası dönemde arttığı tespit edilmiştir. Katılımcılar, “okuma kültürü”ne sahip olmanın meslekleri için gerekli olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adayları, teknolojik gelişmelerin okuma kültürünü olumsuz, salgının ise olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, okuma kültürünün geliştirilmesi için sundukları önerilerde; kullanılacak metinlerin nitelikli, çocuğa göre eserler olması, aile ve okul ortamında okuma saatleri düzenlenmesi vb. noktalar üzerinde durmuşlardır. Bağımlı örneklem T testi sonuçlarına göre; kitap okumayı sevmeye, okuma alışkanlığına sahip olma ve yılda okunan kitap sayısına göre salgın öncesi ve sonrası dönemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buna karşın katılımcıların kütüphane kullanma alışkanlığının salgın sonrasında olumlu yönde değiştiği, salgın sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür. Ayrıca, salgının okunacak kitaba ulaşma konusunda olumsuz etkisi olduğu, bu konuda salgın öncesi ve sonrası dönemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

*Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

** Öğrenci, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği, e-posta: erhancsknn@gmail.com, ORCID: 0009-0000-0112-1291.

*** Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-posta: haticefirat@mu.edu.tr, ORCID:0000-0001-8300-5189.

Anahtar Sözcükler: Okuma kültürü, Covid-19 salgını, Türkçe öğretmeni adayları.

Abstract

The aim of this study is to specify the impacts of Covid-19 Pandemic on reading interests and reading preferences of Turkish language teacher candidates. The study employed the survey model and data were obtained Questionnaire which was created by the researchers. It is determined that the participants of the study have enjoyed reading and have had reading habits pre-pandemic or post-pandemic periods. The findings have revealed that: (1) the participants could not spare more time to reading due to 'lesson density', (2) most of the participants are not avid readers, (3) participants like reading 'literary works' and 'author and topic of the book' is highly significant for choosing books. Participants chose to purchase books online during pandemic period while they purchased books from bookstores in pre-pandemic period. The number of people who frequently use libraries and who have difficulty in reaching books which they want to read increased during lockdown period. The participants of this study regard 'having reading habit' significant for their profession. Prospective teachers consider that 'reading culture' is affected positively by the pandemic period but not by the technological developments and they find 'quality of written texts' is significant for improving 'reading culture'. According to the results of 'Paired Sample T-test', a meaningful difference could not be found between having reading habit and the number of books read per year before or after pandemic period. It is seen that using library habit changed positively during post-pandemic period. In this study, it is found that Covid-19 Pandemic has a negative effect on reaching the books and there is a statistically meaningful difference between pre-pandemic and post-pandemic periods.

Key Words: Reading culture, Covid-19 pandemic, Turkish language teacher candidates.

1. Giriş

Bireyin anlamı yorumlayıp yeni bir biçimde ifade etmesi süreci olarak kabul edilen okuma becerisi, küçük yaşlarda okuma sevgisinin ve buna bağlı olarak okuma alışkanlığının kazanılmasıyla gelişir. Okumanın bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olması, ihtiyaç olarak algılanmasına bağlıdır (İnce Samur, 2014, s. 160). Yılmaz vd. (2009, s. 23), okumanın alışkanlığa dönüşmesinde çocukluk döneminin önemine işaret etmekte ve "Temeli çocukluk döneminde atılan alışkanlık gençlik döneminde zevk ve gereksinim olarak algılanarak alışkanlık haline dönüşmektedir" diyerek okuma alışkanlığı kazanılmasında okumanın bir ihtiyaç olarak algılanmasının önemine vurgu yapmaktadır. Okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanıldıktan sonra bu özelliğe bağlı olarak okuma kültürü gelişmekte ve şekillenmektedir. Buna karşın alanyazında okuma alışkanlığı ile okuma kültürü kavramının genellikle karıştırıldığı ve bu kavramların birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Okuma kültürü kavramı kaynaklarda bireysel ve toplumsal yönü temel alınarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan Sever (2013, s. 9) okuma kültürünü "yazılı kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendine sunduğu iletileri paylaşma, sinama, sorgulama yeterliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık hâline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu kültür" olarak açıklamakta ve okuma kültürünün bireysel yönünü ön plana çıkarmaktadır. İnce samur (2014, s. 165) da okuma kültürünü "okumanın eleştirel paydada yapılandırılması ve bu eylemin bireysel olmaktan çıkarılıp toplumsal düzlemde sistemli bir yapıya dönüştürülmesi süreci" olarak tanımlar ve kavramın toplumsal yönüne vurgu yapar.

Okuma alışkanlığı birey tarafından okuma eyleminin ihtiyaç olarak görülmesi, yaşamın merkezine alınması sonucunda kültüre dönüşmektedir. Okuma kültüründe esas olan okuyucunun gönüllülüğüdür. Dolayısıyla kişinin kendi iradesi, zevki, ilgisi ve yeteneği doğrultusunda okuma isteğinin sürekliliği ile oluşabilmektedir. Başka bir ifade ile okuma kültürü "gönüllülük, süreklilik, keyif alma ve zamana yayma" niteliklerini

kapsamakta; buna bağlı olarak “ders kitabı okuma, ödev hazırlama” gibi eylemlerin dışında kalmaktadır (Kuşdemir vd., 2020, s. 75-76). Sahip olunan demografik özellikler (yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim düzeyi, gelir durumu, ebeveynlerinin eğitim düzeyi, kütüphane kullanma alışkanlığı vb.) bireylerin okuma amaçlarında, okuma materyali seçimlerinde (kitap, dergi vb.), okuma materyalinin özelliklerine ilişkin tercihlerinde (tür, yazar, elde etme yolu vb.) etkili olmaktadır (Ayyıldız vd., 2006, s. 277-278; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011, s. 6-13; Fırat ve Coşkun, 2017, s. 149-154). Kişinin okumaya yönelik tercihleri okuma kültürünü yansıtan göstergelerdir.

Toplumun okuma kültürünün gelişebilmesi kişilerin okuma kültürü kazanmasına bağlıdır. Bazı kaynaklara göre okuma kültürü, okuma eyleminin toplumsal yönüne de işaret etmekte; alışkanlık bireysel (kişinin düzenli kitap okuması, kitap satın alması vb.), kültür ise ortak bir yapılanma sonucunda (o toplumun kitap okuma oranının yüksek olması, entelektüel birikimlerinin olması vb.) ortaya çıkmaktadır. Satılan ve basılan kitap sayısı, kişi başına okunan ortalama kitap sayısı, okunan gazete sayısı, kütüphane sayısı, kütüphanelerin kullanımı ve temel bir ihtiyaç olarak görülme durumu vb. özellikler toplumun okuma kültürünün ortaya konmasında temel ölçüt olarak alınmaktadır (Altunbay ve Uslu Üstten, 2020, s. 917). Okuma kültürü bireyde olduğu gibi toplumda da ancak okumanın günlük yaşantının bir parçası hâline gelmesiyle oluşmakta ve gelişmektedir. Toplumda okuma kültürünün oluşması ve gelişmesi için öncelikle, okumanın okul dışı ortamlara -özellikle eve- taşınması, geniş bir alana yayılması sağlanmalıdır (İnce Samur (2014, s. 60; Baki ve Gökçe, 2020, s. 355, Kuşdemir vd., 2020, s. 75-76). Böylece okuma alışkanlığı toplumda hayat boyu sürecek bir kültüre dönüşecek ve toplum kültürel kalkınmasını sağlayacaktır. (Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı, 2018, s. 18).

Okuma kültürü karnesine göre; ülkemizde temel okur-yazarlık düzeyi iyi olmakla birlikte ihtiyaç maddeleri sıralamasında kitaplar 235’inci sırada yer almakta, öğretmenler genel olarak kitap okumamakta, ailelerin dörtte biri çocukların okuma alışkanlığını geliştirmek için çaba harcamakta, nüfusun yüzde 40’ı hayatı boyunca hiç kütüphaneye gitmemekte, gençlerin yüzde 70’i hiç okumamaktadır (Çocuk Vakfı, 2006, s. 11-14). Dolayısıyla Türkiye’nin “okumama alışkanlığı” olduğu ifade edilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2011, s. 6-11) tarafından gerçekleştirilen araştırmayla Türkiye’nin okuma kültürü haritası çıkarılmıştır. Bu araştırmaya göre; ülkemizde kitap rastgele seçilip, düzensiz okunmakta (% 45.3); basılı materyal olarak en çok “kitap” (%54) okunmakta, yılda ortalama 7.2 kitap okunmakta, okurun kitap seçimini en çok tavsiye (%61.5) etkilemekte, düzenli olarak yazar takip edilmemekte (% 84.2), kitap seçiminde yayınevi tercihi yapılmamakta (% 90.16), halk kütüphanelerinin varlığı bilinmemekte (%77) ancak genellikle halk kütüphanelerinden yararlanma ihtiyacı duyulmamaktadır Bu sonuçlar da toplumun okuma alışkanlığı ve kültürüne yeterli düzeyde sahip olmadığını göstermektedir. Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı sonuç raporuna (2018, s. 64) göre, ülkemizde okuma seviyesinin düşük olmasının en önemli nedenlerinden biri, çocukların kitap ile ilkökul döneminde tanışması ve bu bağlamda geç kalınmasıdır. Okuma alışkanlığının kültüre dönüştürülebilmesi için çocukların yaş ve gelişim özelliklerinin dikkate alınması; küçük yaşlardan itibaren edebî değer taşıyan, çocuğa görelilik ilkesine uygun, nitelikli kitaplarla buluşturulması önem arz etmektedir.

Okuma kültürünün gelişmesi, kitap sevgisi edinen bireylerin okuma yazma becerisini kazanmalarının ardından okumayı alışkanlığa ve onu da eleştirel okuma becerisine dönüştürebilmelerine bağlıdır. Dolayısıyla çocuklara öncelikle okul öncesi dönemde aile içinde ve okul öncesi eğitim kurumlarında okuma sevgisi kazandırılmalı ve ardından ilkökul yıllarında okumanın alışkanlığa dönüşmesi sağlanmalıdır. Buna bağlı

olarak ortaokul yıllarında bireyler “okuma kültürü” edinmiş olmalıdır. İnce Samur (2016, s.6), okuma kültürü edindirme sürecinin basamaklarını üç dönem olarak açıklamaktadır. Buna göre okuma kültürü edindirme sürecinin ilk basamağı olan “okul öncesi dönem”, görsel okuma, görsel ve dilsel uyaranlarla iletişim kurma dönemidir. Çocuklar 2 yaşına kadar kitapla tanıştırılmalı, 4 yaşına kadar kitapla arkadaş olmalı, 6 yaşına kadar da okuma sevgisi kazanmış olmalıdır. Çocuklara okuma yazma becerisi ve okuma alışkanlığı kazandırılmasını kapsayan ilkököl dönemi (6-10 yaş) ikinci basamaktır ve görsel okumadan dilsel okumaya geçiş dönemidir. Çocuklara eleştirel okuma, izleme, dinleme becerisi (10-12 yaş) ve okuma kültürü kazandırılmasını (12-14yaş) kapsayan ortaokul dönemi de üçüncü basamağı oluşturmaktadır. Bu dönem dilsel okumadan eleştirel okumaya; okuma, izleme ve dinlemeye geçiş dönemidir.

Bu bilgilere göre okuma kültürü kazan(dır)ma süreci, bebeklikten ergenliğe uzanan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu sürecin sonunda okuma kültürü edinmiş bireyler, kendi uzmanlık alanıyla ilgili bilgilere kısa sürede ulaşmayı ve güncel olayları takip etmeyi sağlayan evrensel okuryazarlık becerisini kazanmış olurlar. (Sever, 2003, s. 17; Baki ve Gökçe, 2020, s. 355). Evrensel okuryazarlık becerisi bireyin yazılı araçların yanı sıra çağdaş iletişim teknolojilerinden ve görsel iletişim teknolojilerinden de etkili bir biçimde yararlanabilecek ve bilgi üretebilecek seviyeye gelmesini sağlar (Baki ve Gökçe, 2020, s. 355). Başka bir ifadeyle görsel okuma, dilsel okuma, eleştirel okuma kazanımı ve evrensel okuryazarlık becerisi ile “okuma kültürü edinme” sürecine ulaşılmaktadır. Okuyan Türkiye Ön Bilgi Raporuna göre çocuğun okuma alışkanlığı ve kültürü kazanmasında etkili olan üç kurum; aile, okul ve çevredir (Çocuk Vakfı, 2006, s. 4).

“Uzmanlar, 2-6 yaş arasında aile ortamında kitapla tanışan çocukların kitabı ve okumayı kolaylıkla hayatlarının bir parçası haline getirdiğini belirtiyor. Temel okuryazarlığın okuma alışkanlığına dönüşmesinde okul ortamı ve öğretmen temel faktörler arasındadır. Bu; okul kitaplıklarının, çocuk ve gençlik yayınlarının önemini de ortaya koymaktadır. Buraya kadar söylenenler üç birey türünün okuma alışkanlığının kazanılmasında büyük bir role sahip olduğunu gösteriyor. Bu bireyler, ebeveyn, öğretmen ve arkadaş'tır” (Çocuk Vakfı, 2003, s. 13).

Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesini yansıtan raporda da algılama ve etkilenmenin en yoğun olduğu çocukluk döneminde okuma alışkanlığı kazandırılmasında özellikle aile ortamının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına masal ve öykü okuyarak, kitap armağan ederek, onları kitapçıya götürerek okumaya özendirme suretiyle onlara okuma alışkanlığı kazandırabilecekleri vurgulanmaktadır. Raporda 14-24 yaş döneminde (gençlik çağında) bireyin aileden sosyal çevreye doğru yöneldiği, okuma alışkanlığında arkadaş grubu, yakın çevre, toplum, güncel kültür ve okulun aileden daha etkili olduğu belirtilmektedir (Çocuk Vakfı, 2003, s. 12).

Okul ortamında özellikle temel dil becerilerinin geliştirilmesiyle birlikte okuma kültürü edinmiş; duyan, düşünen, eleştiren bireyler yetiştirilmesini amaçlayan Türkçe dersi ve dolayısıyla Türkçe öğretmenleri okuma alışkanlığı ve kültürü edindirme sürecinin önemli paydaşları arasında yer almaktadır. Özellikle kitap seçimi konusunda, teşvik ve rehberlik etme görevleri ile çocukların okuma motivasyonunun sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu sebeple Türkçe öğretmenlerinin ve Türkçe öğretmeni adaylarının, okuma alışkanlığına ve kültürüne sahip olması mesleki açıdan temel bir gerekliliktir. Öğrencilere rol model olan Türkçe öğretmenleri ve öğretmen adayları öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandıracak ve onların okuma kültürünü şekillendirecektir. Bu bakımdan okur olarak taşıdıkları nitelikler (okuma kültürü özellikleri) önem taşımaktadır.

Konunun önemine karşılık, alanyazında kitap okumayla ilgili olarak yapılan çalışmaların genel olarak öğretmen adaylarının (Kolaç, 2007; MEB, 2007; Aslantürk, 2008; Kurulgan ve Çekerol, 2008; Odabaş vd. 2008; Geçgel ve Burgul 2009; Saracaloğlu vd. 2009; Batur vd. 2010; Arı ve Demir, 2013; Kurudayıoğlu ve Çelik, 2013; Susar Kırmızı vd. 2014, vb), daha özelden ise Türkçe öğretmenleri ve Türkçe öğretmeni adaylarının (Kuş ve Türkyılmaz, 2010; Kurt ve Ungan, 2015; Sarıkaya, 2018, Ünlü ve İpek Eğilmez, 2021 vb.) okuma alışkanlığı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının okumayla ilgili tercihlerini ve eğilimlerini/kitap okuma kültürünü derli toplu bir şekilde ortaya koyan çalışmaların ise (Sever, 2007; İnce Samur, 2015; Fırat ve Coşkun, 2017; İnce Samur, 2018; Odabaş vd. 2018, Altunbay ve Uslu Üstten 2020, Baki ve Gökçe, 2020; Bulut vd. 2020; vb.) sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle alanda okuma kültürüne yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca tüm dünyayı derinden sarsan Covid-19 salgını, insanların pek çok alışkanlığının değişmesine (görüntülü görüşme ve e-alışverişin artması; bilim ve iş toplantılarının, eğitim öğretim sürecinin elektronik ortamlarda gerçekleştirilmesi; farklı iş kollarının çalışma mekânının ve hizmet şeklinin değişmesi vb.) sebep olmuş, pek çok alanda teknoloji/dijitalleşme hayatın merkezine oturmuştur. İnsan hayatında çok ciddi gelişme ve değişimlerin söz konusu olduğu salgın döneminde özellikle sosyal hayattan (kişilerden, mekânlardan vb.) uzaklaşma zorunluluğu, insanların tercih ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Buna karşın başta Türkçe öğretmeni adayları olmak üzere öğretmen adaylarının okur olarak taşıdığı özellikleri, okuma tercihlerini, salgının bu özellikler üzerinde etkili olup olmama durumunu ortaya koyan çalışmalar yapılmadığı görülmektedir.

Çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının okur olarak taşıdıkları özelliklerin; salgın öncesinde ve sonrasında kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihlerinin karşılaştırmalı olarak ortaya konulması hedeflenmektedir. Araştırmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada Covid-19 salgınının Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kültürü üzerinde etkili olma durumu araştırılmakta ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının Covid-19 salgını öncesinde kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihleri nelerdir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının Covid-19 salgını sonrasında kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihleri nelerdir?
3. Türkçe öğretmeni adaylarının Covid-19 salgını öncesi ve sonrasında kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihleri arasında değişim söz konusu mudur?
4. Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kültürüne yönelik düşünceleri nelerdir?

2. Yöntem

Covid-19 salgınının Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kültürü üzerindeki etkisi, kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihleri ile konuya ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi hedeflenen araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli temel alınarak tasarlanmıştır. Bu modelde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır (Karasar, 1999, s. 77).

Çalışma Grubu: Araştırma, 2022-2023 akademik yılı güz yarıyılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ) Eğitim Fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu Türkçe öğretmenliği programında öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya istekli olan 33'ü birinci sınıf, 33'ü ikinci sınıf, 35'i üçüncü sınıf, 36'sı dördüncü sınıfta olmak üzere toplam 137 Türkçe öğretmeni adayları oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: Çalışmanın verileri 3 bölümden oluşan bilgi toplama formu (anket) aracılığıyla elde edilmiştir. Literatür doğrultusunda (Yıldız vd., 2015; Fırat, 2017; Fırat ve Coşkun, 2017; Sever vd. 2017; Sarıkaya, 2018; Altunbay ve Uslu Üstten 2020; Baki ve Gökçe, 2020) araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan anketin birinci bölümü sınıf, cinsiyet vb. demografik özellikleri içermektedir. İkinci bölümde Türkçe öğretmeni adaylarının salgın sürecinde kitap okuma kültüründe meydana gelen değişimleri belirlemeye yönelik 2'si açık 12'si kapalı uçlu 14 soru; üçüncü bölümde Türkçe öğretmeni adaylarının "okuma kültürü"ne ilişkin genel görüşlerini saptamaya yönelik açık uçlu 6 soru bulunmaktadır. Anketlerin geçerliği; araştırma probleminin ve amacının iyi bir şekilde tanımlanmasına, konuya ilişkin soruların kapsam ve ölçülmek istenen durumu ortaya koyma gücüne; anketlerin güvenilirliği ise aynı yollarla yapılan uygulamaların benzer sonuçlar vermesine bağlıdır (Aiken, 1997; Özoğlu 1992, s. 337). Bu doğrultuda anket oluşturulurken ilgili alanyazın derinlemesine incelenmiş, iki Türkçe eğitimi ve iki ölçme değerlendirme uzmanının görüşü alınarak anketin geçerliği güçlendirilmiştir. Bunun yanında, her sınıf düzeyinden biri kadın biri erkek olmak üzere iki, toplamda sekiz öğretmen adayıyla ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama ile soruların anlaşılabilirlik durumu değerlendirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılarak ankete son şekli verilmiştir. Ön uygulamadan elde edilen sonuçların tutarlılığıyla da anketin güvenilirliği sağlanmıştır (Asa, 1997, p. 61; Mertens, 1998). Asıl uygulama Ekim-Kasım 2022 tarihleri arasında öğretmen adaylarının ders saati dışında, sınıf ortamında ve öğretmen adaylarının izni alınarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamadan önce öğretmen adaylarına bilgilendirme yapılmış, araştırmaya katılmayı kabul eden öğretmen adaylarına bilgi toplama formları dağıtılarak araştırmacılar gözetiminde doldurmaları ve doldurulan formların sınıfta bir kutu içerisine bırakılması sağlanmıştır. Veri toplama formlarının uygulanması ortalama 15 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından farklı zaman dilimlerinde iki kez gözden geçirilmiştir.

Verilerin Analizi: Anket formundaki veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, frekans ve çapraz tablo analizinden faydalanılmıştır. Açık uçlu sorular için elde çeteleme yapılmış ve veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olan içerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 227). Öğretmen adaylarının anket sorularına verdikleri cevaplar incelenmiş, kodlanmış ve belirli kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan veriler tablolarla sunulmuş ayrıca ankete katılanların düşüncelerini daha etkili bir şekilde yansıtabilmek amacıyla öğrenci cevaplarından alıntılara yer verilmiştir. Ankete katılanların bazı sorularda birden fazla cevap verdikleri göz önünde bulundurularak bu sorularda yüzdeler hesaplar, öğrenci sayısı değil cevap sayısı dikkate alınarak yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (standart sapma, ortalama, yüzde) ve verilerin dağılımlarına bakılarak karşılaştırmalı istatistikler kullanılmıştır. Salgın öncesi ve sonrası için gruplar arasında anlamlı fark olma durumu bağımlı örneklem T-testi kullanılarak incelenmiştir. İstatistiksel anlamlılık testi için p değerinin 0.05'ten küçük olması kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Çalışma öncesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan etik izni (Protokol No: 220103, Karar No: 101, Tarih: 06.07.2022), Eğitim Fakültesinden kurum izni, araştırmaya katılan öğretmen adaylarından sözlü onamları alınmıştır.

3. Bulgular

Covid-19 salgınının Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma kültürü üzerindeki etkisini, öğretmen adaylarının okuma kültürüne ilişkin özellikleri ve Türkçe öğretmeni adaylarının konuya ilişkin düşüncelerini belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırmanın bulguları aşağıda sunulmuştur.

3.1. Covid-19 Salgınının Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitap Okuma Kültürü Üzerindeki Etkisi, Öğretmen Adaylarının Okuma Kültürüne İlişkin Özellikleri

Bu tema altında Covid-19 salgınının Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma kültürleri üzerinde etkili olma durumu incelenmiştir. Covid-19 salgını öncesi ve sonrasında Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma kültürüne ilişkin özelliklerini belirlemek amacıyla sorulan sorulardan elde edilen veriler aşağıda yer alan tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap okumayı sevme durumuna ilişkin dağılım

	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	Sınıf Düzeyi					Sınıf Düzeyi				
<u>Sevme Durumu</u>	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Evet	57,6	72,8	77,1	72,2	70,1	75,8	81,8	77,1	38,9	67,9
Hayır	9,1	3,0	8,6	0	5,1	3,0	3,3	2,9	8,3	4,4
Kısmen	33,3	24,2	14,3	27,8	24,8	18,2	15,2	20,0	52,8	27,0
Cevapsız	0	0	0	0	0	3,3	0	0	0	0,7

Tablo 1'e göre Türkçe öğretmeni adaylarının %70,1'i Covid-19 salgını öncesinde, %67,9'u da sonrasında kitap okumayı sevdiğini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının %24,8'i salgın öncesinde, %27'si salgın sonrasında kitap okumayı sevme durumlarını "kısmen" olarak ifade etmiştir. Okumayı sevmediğini belirten katılımcıların düşük bir oranda kaldığı (Covid-19 salgını öncesi için %5,1, sonrası için %4,4) görülmektedir.

Tablo 1.1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap okumayı sevme durumuna ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçları

Dönem	n	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	p
Salgın Öncesi	137	1,55	,866	136	,479	,633
Salgın Sonrası	137	1,59	,887			

Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okumayı sevme durumlarını belirlemeye yönelik yapılan değerlendirmede "Evet" cevabı 1, "Hayır" cevabı 2, "Kısmen" cevabı 3 ile kodlanmıştır. 137 Türkçe öğretmeni adayının Covid-19 salgını öncesinde "kitap okumayı sevme durumuna" ilişkin evet, hayır ve kısmen cevaplarının ortalaması 1,55; salgın sonrasında ise 1,59'dur. Bu sonuç $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde $p = ,633$ olmasından dolayı salgın öncesi ve sonrası durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ifade etmektedir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap okumaya yeterince zaman ayırma/kitap okuma alışkanlığına sahip olma durumlarına ilişkin dağılım

	Covid 19'dan Önce					Covid 19'dan Sonra				
	Sınıf Düzeyi					Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam

Alışkanlık Durumu	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Evet	42,4	60,6	57,1	66,7	56,9	60,6	60,6	65,7	41,7	56,9
Hayır	15,2	15,2	8,6	0	9,5	9,1	12,1	2,9	11,1	8,8
Kısmen	42,4	24,2	34,3	33,3	33,6	27,3	27,3	31,4	47,2	33,6
Cevapsız	0	0	0	0	0	3,0	0	0	0	0,7

Kitap okumaya yeterli zaman ayırma, okuma alışkanlığına sahip olma durumunda değişim söz konusu olmadığı, oranların iki dönemde de yakın olduğu görülmektedir. Okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünen öğretmen adayları en yüksek yüzdeye (%56,9) sahip gruptur. Onları sırasıyla kısmen (%33,6) ve hayır cevabı verenler (%8,8) takip etmektedir. Bu verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünmektedir. Sınıflardaki değişim karşılaştırıldığında birinci sınıftaki katılımcılardan okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünenlerin oranının salgın öncesi %42,4'ken %60,6'ya, üçüncü sınıfta %57,1'den %65,7'ye yükseldiği, sürecin birinci ve üçüncü sınıflarda olumlu yönde etkili olduğu belirlenmiştir. İkinci sınıflarda okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünenlerin oranı salgın sonrası dönemde değişmemiştir (%60,6). Dördüncü sınıfta ise sürecin olumsuz yönde etkili olduğu ve okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşünenlerin oranının %66,7'den %41,7'ye gerilediği saptanmıştır.

Tablo 2.1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap okumaya yeterince zaman ayırma/kitap okuma alışkanlığına sahip olma durumlarına ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçları

Dönem	n	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	p
Salgın Öncesi	137	1,77	,926	136	,017	,986
Salgın Sonrası	137	1,76	,925			

Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma alışkanlığına sahip olma durumlarına ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan değerlendirmede, 137 Türkçe öğretmeni adayının salgın öncesinde "kitap okuma alışkanlığına sahip olma durumu"na ilişkin evet, hayır ve kısmen cevaplarının ortalaması 1,77; salgın sonrasında ise 1,76'dır. Bu sonuç $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde $p = ,986$ olmasından dolayı salgın öncesi ve sonrası durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ifade etmektedir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okumaya daha çok vakit ayırmalarına engel olan faktörlerin dağılımı

Faktörler	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Gereksiz görmek	3,3	6,1	0	0	2,2	0	3,0	2,9	2,8	2,2
Derslerin yoğunluğu	69,7	51,5	62,9	58,3	60,6	57,6	42,4	48,6	69,4	54,7
Arkadaşlarla vakit geçirme	27,3	39,4	34,3	30,6	32,8	30,3	24,2	31,4	27,8	28,5
Okuma alışkanlığının olmaması	27,3	21,2	14,3	33,3	24,1	12,1	21,2	11,4	27,8	18,2
Kitap fiyatlarının yüksekliği	39,4	39,4	40,0	52,8	43,1	48,5	57,6	42,9	58,3	51,8
Bilgisayar/İnternet kullanımı	45,5	60,6	57,1	50,0	53,3	51,5	45,5	60,0	27,8	46,0

TV izleme	0	18,2	11,4	2,8	8,0	3,0	9,1	11,4	2,8	6,6
KPSS hazırlığı	3,3	6,1	14,3	41,7	16,8	0	6,1	17,1	52,8	19,7
Diğer (Hasta bakımı, iş hayatı, tembellik, sıkıcı bulma, odaklanamama vb.)	21,2	9,1	8,6	11,1	0	0	3,0	11,4	5,6	17,5
Cevapsız	0	3,3	0	0	0	0	0	0	0	0,7

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Öğretmen adaylarından kitap okumaya daha çok zaman ayırmalarına engel olan faktörler sorulmuş ve veriler Tablo 3'te sunulmuştur. Tabloya göre, salgın öncesi dönemde katılımcıların okumaya vakit ayırmasına en çok engel olan faktör “derslerin yoğunluğu”dur (%60,6). Bunu sırasıyla bilgisayar/internet kullanımı (%53,3) ve kitap fiyatlarının yüksekliği (%43,1) takip etmektedir. Salgın sonrası döneme bakıldığında ilk sırayı yine derslerin yoğunluğu (%54,7) almış, kitap fiyatlarındaki artış faktörü %8,7 artarak %51,8 oranıyla ikinci sıraya yükselmiştir. Bilgisayar/internet kullanımının üçüncü sıraya gerilediği görülmüştür. Sınıflar düzeyinde dağılıma bakıldığında birinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta okuma eylemine daha çok zaman ayırmaya engel olan nedenlerin başında yine derslerin yoğunluğu, ikinci sınıfta ise bilgisayar/internet kullanımı yer almıştır. Salgın sonrası dönemde birinci ve dördüncü sınıfta sıralamada değişim olmazken; ikinci sınıfta ilk sıraya “kitap fiyatlarının yüksekliği”nin, üçüncü sınıfta ise “bilgisayar/İnternet kullanımı”nın geldiği belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap okuma amaçlarının dağılımı

	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	Sınıf Düzeyi					Sınıf Düzeyi				
<u>Amaçlar/ Nedenler</u>	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ödev nedeniyle araştırma yapmak için	21,2	18,2	14,3	47,2	25,5	24,2	39,4	20,0	58,3	35,8
Dinlenmek, kafa dağıtmak için	39,4	45,4	51,4	66,7	51,1	45,5	42,4	62,9	58,3	52,6
Hoşlandığım için, eğlenmek için	51,5	60,6	74,3	63,9	62,8	60,6	51,5	74,3	66,7	63,5
Kişisel gelişim, Bilgilenme için	36,4	48,5	60,0	58,3	51,1	45,5	60,6	68,6	58,3	58,4
Boş zamanları değerlendirmek için	36,4	42,4	51,4	50,0	45,3	39,4	39,4	45,7	52,8	44,5
Sınavlarda sorumlu olduğumuz için	18,2	27,3	8,6	30,6	21,2	18,2	0	20,0	41,7	20,4
Diğer	3,0	0	0	2,8	1,5	3,0	3,0	2,9	0	2,2
Cevapsız	0	3,0	0	0	0,7	3,0	3,0	2,9	0	2,2

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 4, öğretmen adaylarının salgın öncesi ve sonrası dönemde hangi amaçlarla kitap okuduklarına ilişkin verileri yansıtmaktadır. Tabloya göre, salgın öncesi dönemde katılımcıların önemli bir kısmı (%62,8) kitap okuma amaçlarını “hoşlandığım için, eğlenmek için” şeklinde belirtmiştir. Bu cevabı %51,1 oranıyla “dinlenmek, kafa dağıtmak için” ve “kişisel gelişim, bilgilenme için” cevapları izlemiştir. “Boş zamanları

değerlendirmek için” amacı da diğerlerine yakın bir orana (%45,3) sahiptir. Salgın sonrasında katılımcıların okuma amaçlarına bakıldığında ilk sırada %63,5 oranıyla yine “hoşlandığım için, eğlenmek için” cevabı gelmiş dolayısıyla ilk sırada yer alan amaç değişmemiş hatta %1 oranında artmıştır. İkinci sırada %58,4 oranıyla “kişisel gelişim, bilgilenme için”, üçüncü sırada %52,6 ile “dinlenmek, kafa dağıtmak için” amacı yer almıştır. Buna göre kişisel gelişimi sağlama amacının salgın öncesine göre %7,3 oranında artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Boş zamanları değerlendirme amacının ise salgın öncesi dönemle hemen hemen aynı orana sahip olduğu ve sıralamada da dördüncü olarak yerini koruduğu görülmektedir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında yılda okudukları kitap sayısına ilişkin dağılım

Kitap Sayısı	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	Sınıf Düzeyi					Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1-5 kitap	33,3	27,3	22,9	30,6	28,5	30,3	33,3	25,7	36,1	31,4
6-10 kitap	24,2	36,4	28,6	25,0	28,5	15,2	27,3	20,0	30,6	23,4
11-20 kitap	18,2	33,3	25,7	22,2	24,8	27,3	24,2	22,9	16,7	22,6
21 ve üstü	24,2	0	22,9	22,2	17,5	27,3	12,1	31,4	16,7	21,9
Cevapsız	0	3,0	0	0	0,7	0	3,0	0	0	0,7

Tabloya göre, Türkçe öğretmeni adaylarının salgın öncesi dönemde yılda ortalama okudukları kitap sayısı %28,5 oranıyla 1-5 ve 6-10 arasında yer almaktadır. Bunu %24,8 ile 11-20 kitap izlemektedir. Katılımcıların %53'ü yılda ortalama 6-20 arasında kitap okumakta, orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer almaktadır. Salgın sonrası dönemde 1-5 sayı aralığında kitap okuyan grup %3 oranında artarak birinci sırada, 6-10 ve 11-20 sayı aralığında kitap okuyanlar %22,6 oranıyla ikinci sıradadır. Salgın sonrasında yılda 6-10 kitap okuyanların oranı %5, 11-20 kitap okuyanların oranı %2 azalmış; yılda 21 ve üstü sayıda kitap okuyanların oranı %5 artmıştır. İki dönem karşılaştırıldığında 6-10 ve 11-20 kitap okuyanların sayısında ve genel olarak yılda okunan kitap sayısında azalma olmuştur. Orta düzey okuyucu olan grubun (6-20 kitap) oranı %46,4'tür. Salgın sonrasında da katılımcılar genel olarak orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer almıştır. 21 ve üstü sayıda kitap okuyan dolayısıyla çok okuyan okuyucu grubuna giren katılımcıların oranının %17,5'ten salgın sonrası dönemde %21,9'a çıktığı saptanmıştır.

Birinci sınıfta okuyan katılımcılar salgın öncesinde ve sonrasında (6-20 kitap) orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer almış; salgın sonrasında yılda 1-5 sayı aralığında kitap okuyanların oranı %3, 6-10 kitap okuyanların oranı %9 azalmıştır. Aynı sınıfta yılda 11-20 kitap okuyanların oranının %9; 21 ve üstü sayıda kitap okuyanların oranının ise %3 artış gösterdiği dolayısıyla birinci sınıf düzeyinde okunan kitap sayısında salgın sonrasında önemli sayılabilecek bir atış olduğu belirlenmiştir.

İkinci sınıfta düzeyinde yılda 1-5 sayı aralığında kitap okuyan katılımcıların oranı salgın sonrasında %27,3'ten %33,3'e yükselmiş (dolayısıyla az okuyan okuyucu sayısı artmış); 6-10 ve 11-20 sayı aralığında kitap okuyanların oranı %9 azalmıştır (dolayısıyla orta düzeyde okuyan okuyucu sayısı azalmıştır). İkinci sınıfta salgın öncesinde 21 ve üstü sayıda yani çok okuyan okuyucu grubunda katılımcı bulunmazken bu grup salgın sonrası dönemde %12,1 oranında yer almış, bu anlamda çok okuyan okuyucu sayısı artmıştır. Artışın az okuyan ve çok okuyan; azalmanın ise orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda olduğu, genele bakıldığında %51,5 oranıyla ikinci sınıfların orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer aldığı tespit edilmiştir.

Üçüncü sınıftaki katılımcılar arasında yılda 1-5 sayı aralığında kitap okuyan okuyucular salgın sonrasında %3 artmış, 6-10 sayı aralığında kitap okuyanların oranı %8; 11-20 aralığında kitap okuyanların oranı %2,8 azalmış (orta düzeyde okuyan okuyucuların sayıları azalmış), buna karşın 21 ve üstü sayıda kitap okuyan yani çok okuyan okuyucu grubundaki katılımcıların sayısı %8,5 artmıştır. Bu duruma göre üçüncü sınıf düzeyinde değişim genel olarak orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda azalma, çok okuyan okuyucu grubunda artış şeklinde gerçekleşmiştir. Genel dağılıma bakıldığında 6-20 sayı aralığında kitap okuyan katılımcıların %43 ile orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer aldığı değerlendirilmiştir. Dördüncü sınıfta ise salgın sonrası dönemde yılda 1-5 ve 6-10 sayıları arasında kitap okuyanlarda %5,5 artış; 11-20 ve 21 ve üstü sayıda kitap okuyanlarda %5,5 azalma görülmektedir. Buna göre salgın sonrasında dördüncü sınıfta yılda okunan kitap sayısının genel olarak düştüğü ve katılımcıların %47,3 oranıyla orta düzeyde okuyan okuyucu grubunda yer aldığı (6-20 kitap) anlaşılmaktadır.

Tablo 5.1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında yılda okudukları kitap sayısına ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçları

Dönem	n	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	p
Pandemi Öncesi	137	2,32	1,069	136	-,762	,447
Pandemi Sonrası	137	2,38	1,118			

Türkçe öğretmeni adaylarının yılda okudukları kitap sayısını belirlemeye yönelik yapılan değerlendirmede 137 Türkçe öğretmeni adayının Covid-19 salgını öncesinde "yılda okudukları kitap sayısına" ilişkin cevaplarının ortalaması 2,32; salgın sonrasında ise 2,38'dir. Bu sonuç $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde $p = ,447$ olmasından dolayı salgın öncesi ve sonrası durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ifade etmektedir.

Tablo 6. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okumaktan hoşlandıkları araçların dağılımı

Araçlar	Covid-19'dan Önce Sınıf Düzeyi					Covid-19'dan Sonra Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Dergi	21,2	30,3	28,6	41,7	30,7	21,2	24,2	28,6	36,1	27,7
Gazete	15,2	12,1	17,1	33,3	19,7	15,2	12,1	17,1	22,2	16,8
Kişisel gelişim kitapları	30,3	24,2	57,1	30,6	35,8	36,4	36,4	68,6	33,3	43,8
Edebi eserler	72,7	84,8	85,7	75,0	79,6	72,7	72,7	88,6	80,6	78,8
İlgi duyulan konulardaki kitaplar (Tarih, siyaset vb.)	45,5	57,6	62,9	52,8	54,7	57,6	63,6	74,3	52,8	62,0
Bilimsel kitaplar	18,2	18,2	14,3	25,0	19,0	21,2	21,2	25,7	33,3	25,5
Diğer (Ders kitabı)	3,0	0	0	0	0,7	6,1	3,0	5,7	2,8	4,4
Cevapsız	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 6'ya göre Covid-19 salgını öncesinde öğretmen adaylarının okumaktan hoşlandıkları araçların başında yüksek bir oranla (%79,6) edebi eserler gelmektedir. Edebi eserleri %54,7 oranıyla "ilgi duyulan konulardaki kitaplar (tarih, siyaset vb.)", %35,8 oranıyla "kişisel gelişim kitapları" takip etmektedir. %19 ile bilimsel kitaplar son sırada yer almaktadır. Salgın sonrası döneme bakıldığında oranlarda değişim olsa da sıralamada değişim olmamıştır. Bu dönemde okumaktan hoşlanılan araçlar içerisinde son sıralarda "diğer" kategorisi yanında %19,7 oranından %16,8'e gerileyen gazeteler yer almıştır.

Tablo 7. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okumayı tercih ettikleri kitap türüne ilişkin dağılım

Kitap Türü	Covid-19'dan Önce Sınıf Düzeyi					Covid-19'dan Sonra Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Basılı Kitap	100,0	97,0	100,0	97,2	98,5	93,9	90,9	94,3	91,7	92,7
E-Kitap	18,2	6,1	22,9	13,9	15,3	21,2	33,3	28,6	25,0	27,0
Etkileşimli Kitap	3,0	3,0	0	8,3	3,6	6,1	3,0	0	8,3	4,4
Diğer	0	0	0	0	0	0	3,0	0	0	0,7
Cevapsız	0	0	0	0	0	0	0	2,9	2,8	1,5

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Covid-19 salgını öncesinde öğretmen adaylarının okumayı tercih ettikleri kitap türleri arasında "basılı kitaplar" (%98,5) ilk sırada yer almıştır. Basılı kitaplarından ardından ikinci sırada e-kitaplar (%15,3), üçüncü sırada etkileşimli kitaplar (%3,6) gelmektedir. İki dönem karşılaştırıldığında salgın sonrasında katılımcıların okumayı tercih ettiği kitap türlerine ilişkin oranlar değişmiş ancak sıralama değişmemiştir. Basılı kitapları tercih edenlerin oranı %6 gerileyerek %92,7, e-kitapları tercih edenlerin oranı %12 artarak %27, etkileşimli kitapları tercih edenlerin oranı %0,8 artarak %4,4 olmuştur. Bu durum etkileşimli kitapların diğer kitap türlerine göre daha az tanınması ve kullanım alanının daha sınırlı kalmasına bağlanabilir.

Sınıflara göre dağılıma bakıldığında; sınıflar düzeyinde de sıralamanın değişmediği görülmektedir. Birinci ve üçüncü sınıfta bulunan katılımcıların tamamı tarafından salgın öncesi dönemde basılı kitapların tercih edildiği, etkileşimli kitapların üçüncü sınıftaki katılımcılar tarafından tercih edilmediği belirlenmiştir. Salgın sonrası dönemde de sıralama sınıf düzeyine göre değişmemiş ancak tüm sınıflarda basılı kitapların tercihinde düşüş, e-kitapların tercihinde ise artış yaşanmıştır. Üçüncü sınıfta okuyan katılımcılar arasında hem salgın öncesinde hem salgın sonrasında etkileşimli kitap tercih eden katılımcı bulunmamaktadır.

Tablo 8. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okumayı tercih ettikleri metin türlerinin dağılımı

Türler	Covid-19'dan Önce Sınıf Düzeyi					Covid-19'dan Sonra Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Roman	66,7	84,8	82,9	86,1	80,3	69,7	84,8	77,1	80,6	78,1
Öykü	21,2	21,2	34,3	16,7	23,4	27,3	15,2	31,4	16,7	22,6

Makale	3,0	3,0	2,9	0	2,2	6,1	6,1	11,4	0	5,8
Fıkra	3,0	0	0	0	0,7	9,1	0	0	0	2,2
Deneme	3,0	6,1	2,9	5,6	4,4	6,1	12,1	5,7	5,6	7,3
Masal	0	3,0	0	0	0,7	0	0	2,9	0	0,7
Şiir	0	12,1	11,4	27,8	13,1	0	12,1	8,6	25,0	11,7
Tiyatro	3,0	0	0	2,8	1,5	3,0	0	0	2,8	1,5
Biyografi	0	0	0	0	0	0	3,0	0	0	0,7
Anı	0	0	2,9	0	0,7	0	0	0	0	0
Cevapsız	24,2	12,1	14,3	13,9	16,1	27,3	15,2	20,0	19,4	20,4

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 8'e göre öğretmen adaylarının salgın öncesi dönemde açık farkla (%80,3) okumayı en çok tercih ettikleri tür romandır. Bu türü sırasıyla öykü (%23,4) ve şiir (%13,1) izlemektedir. Salgın sonrasında katılımcıların okumayı tercih ettikleri türlerin sıralaması değişmemiştir. Sınıflar düzeyinde okunmak için en çok tercih edilen türlere bakıldığında birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda her iki dönemde de ilk iki sırada roman ve öykü türü bulunmaktadır. Genel toplamda üçüncü sırada olan şiir, birinci sınıftaki katılımcılar tarafından iki dönem de tercih edilmemiştir. Ayrıca salgın öncesinde makale, fıkra, deneme türleri %3 oranıyla üçüncü sırada bulunmaktadır. Salgın sonrasında birinci sınıftaki katılımcıların makale, fıkra ve deneme türleri tercih oranlarında artış olmuş, fıkra %9,1 oranı ile üçüncü sırada yer almıştır. İkinci sınıfta salgın öncesinde ilk üç sırayı roman, öykü ve şiir almış (genel toplamda olduğu gibi), salgın sonrasında sıralama yine aynı kalmış ancak deneme türünü tercih edenler %6 oranında artmıştır. Bu tür, şiirle birlikte üçüncü sırada yer almıştır. Üçüncü sınıfta salgın öncesi dönemde ilk üç sıra roman, öykü ve şiire aittir. Salgın sonrasında ilk iki sıranın değişmediği, makaleyi tercih edenlerin oranının %2,9'dan %11,4'e yükseldiği ve makalenin salgın sonrasında üçüncü sınıftaki katılımcılar tarafından en çok tercih edilen üçüncü tür olduğu görülmüştür. Dördüncü sınıfta salgın öncesi ve sonrası dönemde romanın ardından şiir ve öykü en çok tercih edilen türler olmuştur.

Tablo 9. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap vb. okumayı tercih ettikleri mekânların dağılımı

Mekânlar	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ev	84,8	93,9	97,1	94,4	92,7	87,9	93,9	97,1	91,7	78,1
Okul	48,4	24,2	37,1	36,1	36,5	39,4	24,2	48,6	41,7	38,7
Kütüphane	51,5	39,4	45,7	30,6	41,6	54,5	39,4	51,4	33,3	44,5
Açık alanlar (Park, sahil vb.)	30,3	24,2	22,9	33,3	27,7	24,2	21,2	28,6	33,3	27,0
Kafe vb. yerler	0	12,1	8,6	22,2	10,9	6,1	6,1	14,3	22,2	12,4
Toplu taşıma araçları	15,2	12,1	11,4	25,0	16,1	12,1	9,1	20,0	25,0	16,8
Diğer	0	0	0	0	0	0	3,0	0	5,6	2,2
Cevapsız	0	0	0	2,8	0,7	0	0	0	2,8	0,7

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Öğretmen adaylarının Covid-19 salgını öncesinde kitap okumak için daha çok tercih ettikleri mekânlar arasında yüksek bir oranla birinci sırada "ev" (%92,7), ikinci sırada "kütüphane (%41,6)", üçüncü sırada "okul (%36,5)" yer almaktadır. Salgın öncesi

dönemde kitap okumak için daha az tercih edilen mekânlar “kafe vb. yerler” (%10,9) ile “toplu taşıma araçları”dır (%16,1). Salgın sonrasında ilk üç sıra değişmemiş ancak kütüphane (%3) ve “okul”u (%2) tercih edenlerin oranı artarken “ev”i tercih edenlerin oranı %92,7’den %78,1’e gerilemiştir. Kitap okumak için en az tercih edilen mekânlar salgın sonrası dönemde değişmemiştir.

Tablo 10. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kitap seçimlerini etkileyen faktörlere ilişkin dağılım

Faktörler	Covid-19'dan Önce Sınıf Düzeyi					Covid-19'dan Sonra Sınıf Düzeyi				
	1 %	2 %	3 %	4 %	Toplam %	1 %	2 %	3 %	4 %	Toplam* %
Kitabın yazarı	45,5	78,8	77,1	77,8	70,1	51,5	81,8	71,4	75,0	70,1
Kitabın adı	48,5	45,5	37,1	47,2	44,5	48,5	36,4	37,1	47,2	42,3
Kitabın fiyatı	45,5	45,5	42,9	50,0	46,0	60,6	57,6	51,4	50,0	54,7
Kitabın konusu	91,0	87,8	88,6	97,2	91,2	90,9	84,8	85,7	91,7	88,3
Kitabın kapak resmi	36,4	36,4	25,7	38,9	34,3	39,4	33,3	28,6	38,9	35,0
Kapaktaki açıklama yazısı	39,4	24,2	42,9	27,8	33,6	36,4	33,3	48,6	30,6	37,2
Kitabın dil ve anlatım özelliği	30,3	30,3	45,7	27,8	33,6	33,3	24,2	40,0	27,8	31,4
Kitaptan rastgele okunan bölüm	36,4	30,3	17,1	25,0	27,0	36,4	36,4	17,1	22,2	27,7
Ruh hali	30,3	48,5	54,3	55,6	47,4	48,5	57,6	51,4	66,7	56,9
Arkadaş tavsiyesi	30,3	54,6	54,3	52,8	48,2	21,2	39,4	54,3	52,8	42,3
Eleştirilen görüşleri	21,2	24,2	28,6	19,4	23,4	24,2	30,3	28,6	27,8	27,7
Gazete, dergi, televizyon tanıtımları	6,1	9,1	14,3	11,1	10,2	6,1	12,1	17,1	16,7	13,1
En çok okunanlar listesinde olması	12,1	27,3	48,6	19,4	27,0	15,2	21,2	45,7	19,4	25,5
Yazarın dünya görüşüne yakın olması	9,1	36,4	31,4	22,2	24,8	15,2	15,2	34,3	27,8	23,4
Kitabın klasikler arasında yer alması	30,3	33,3	34,3	47,2	36,5	33,3	27,3	34,3	47,2	35,8
Diğer (ödev, İnternet alıntıları, Sosyal	0	3,0	0	2,8	1,5	6,1	6,1	0	5,6	4,4

medya)										
Cevapsız	0	0	2,9	0	0,7	3,0	3,0	2,9	0	2,2

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 10’da öğretmen adaylarının kitap seçimini etkileyen faktörler görülmektedir. Buna göre salgın öncesi dönemde katılımcıların kitap seçimini etkileyen faktörlerin başında %91,2 oranıyla “kitabın konusu” gelmektedir. Bunu %70,1 oranı ile “kitabın yazarı”, %48,2 ile “arkadaş tavsiyesi”, %47,4 ile “ruh hâli” ve %46 ile “kitabın fiyatı” takip etmektedir. Katılımcıların kitap seçiminde en az etkisi olan faktör salgın öncesi dönemde %10,2, salgın sonrası dönemde %13,1 oranına sahip olan “gazete, dergi ve televizyonda yer alan tanıtımlar”dır. Salgın sonrası dönemde ilk iki sıra (kitabın konusu, kitabın yazarı) değişmemiştir. “Ruh hâli” faktörü bu dönemde %10 aratarak %56,9 oranıyla üçüncü sırada, “kitabın fiyatı” %9 artarak %54,7 ile dördüncü sırada, “kitabın adı” %42,3 ile beşinci sırada yer almıştır.

Tablo 11. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okuyacakları kitapları edinme yoluna ilişkin dağılım

<u>Edinme Yolu</u>	Covid-19’dan Önce					Covid-19’dan Sonra				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Kitapçıdan satın alarak	84,8	72,7	71,4	72,2	75,2	69,7	60,6	62,9	66,7	65,0
İnternette satın alarak	30,3	66,7	77,1	66,7	60,6	51,5	69,7	85,7	66,7	68,6
Kütüphaneden ödünç alarak	51,5	33,3	40,0	50,0	43,8	60,6	54,5	51,4	50,0	53,3
Tanıdıktan ödünç alarak	39,4	24,2	42,9	47,2	38,7	36,4	42,4	42,9	50,0	43,1
Cevapsız	0	0	0	2,7	0,7	0	3,0	0	2,8	1,5

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 11’e göre katılımcıların %75,2’sinin salgın öncesi dönemde okuyacakları kitabı elde etme yolu “kitapçıdan satın alma”dır. Ardından %60,6 oranıyla internette satın alma, %43,8 ile kütüphaneden ödünç alma, %38,7 ile de tanıdıklardan ödünç alma tercihleri gelmektedir. Salgın sonrası dönemde internette satın alma tercihinde %8 oranında artış olmuş ve bu tercih ilk sıraya yerleşmiştir. Salgın öncesi dönemin ilk sırasında bulunan kitapçıdan satın alma tercihi %10 oranında düşmüş ve salgın sonrasında okunacak kitabı edinme yolu olarak ikinci sıraya gerilemiştir. Salgın sonrası dönemde kütüphaneden ödünç alma tercihi (%53) üçüncü sırada, tanıdıklardan ödünç alma tercihi ise (%43,1) dördüncü sırada yer almıştır. İki dönem karşılaştırıldığında bu seçeneklerin sıralamasında bir değişim olmadığı ancak tercih edilme oranlarında artış yaşandığı saptanmıştır. Bu veriler, katılımcıların okuyacakları kitaba *sahip olmayı tercih ettiğini*, salgın sonrasında internette satın alma eğiliminin arttığını göstermektedir.

Tablo 12. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kütüphane kullanma durumlarına ilişkin dağılım

<u>Kullanma Durumu</u>	Covid-19’dan Önce					Covid-19’dan Sonra				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%

Evet	45,5	54,5	51,4	52,8	51,1	78,8	69,7	68,6	47,2	65,7
Hayır	15,2	24,2	22,9	16,7	19,7	21,2	30,3	22,9	38,9	28,5
Kısmen	39,4	21,2	25,7	27,8	28,5	0	0	8,6	11,1	5,1
Cevapsız	0	0	0	2,8	0,7	0	0	0	2,8	0,7

Katılımcıların kütüphane kullanma durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde, salgın öncesi dönemde katılımcıların %51,1'inin kütüphane kullandığını belirttiği, salgın sonrası dönemde bu oranın %65,7'ye yükseldiği belirlenmiştir. Kütüphane kullanmadığını belirten katılımcıların oranı salgın öncesi dönemde %19,7 iken salgın sonrasında %28,5'e yükselmiştir. Bu verilere göre salgın öncesine göre salgın sonrası dönemde kütüphaneyi hem kullanan hem de kullanmayan öğretmen adaylarının oranında artış söz konusudur. Bu artış, salgın öncesi dönemde kütüphaneyi kısmen kullandığını belirten katılımcıların (%28,5) salgın sonrası dönemde kütüphane kullanma durumlarını netleştirmiş olmaları ve kısmen cevabı verenlerin oranının %5,1'e düşmesine bağlıdır.

Sınıf düzeyine göre kütüphane kullanma durumu değerlendirildiğinde birinci sınıftaki katılımcıların salgın öncesinde %45,5 olan kütüphane kullanma oranı salgın sonrasında %78,8'e, ikinci sınıftaki katılımcıların kullanma oranı %54,5'ten %69,7'ye, üçüncü sınıfın oranı %51,4'ten %68,6'ya yükselmiştir. Dördüncü sınıftaki katılımcıların kütüphane kullanma durumlarına ilişkin oranın ise %52,8'den %47,2'ye gerilediği saptanmıştır. Bu durum son sınıf öğrencilerinde salgın sonrasında sınav hazırlığının artmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca sınıflar genelinde salgın sonrası dönemde "hayır" cevabı verenlerde artış olduğu, bu durumun yine salgın öncesi dönem için kısmen cevabı verenlerin bir kısmının salgın sonrasında kütüphane kullanma durumlarını "hayır" olarak değiştirmeleriyle açıklanabilir. Buna göre "kısmen" cevabı veren katılımcıların salgın sonrasında kütüphane kullanma durumlarının daha netleştiği, evet veya hayır şeklinde değiştiği, artışın daha çok "evet" yani kütüphane kullanma yönünde olduğu saptanmıştır.

Tablo 12.1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kütüphane kullanma durumlarına ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçları

Dönemi	n	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	p
Salgın Öncesi	137	1,77	,866	136	5,019	,000
Salgın Sonrası	137	1,39	,584			

Türkçe öğretmeni adaylarının kütüphane kullanma durumlarını belirlemeye amacıyla yapılan değerlendirmede 137 Türkçe öğretmeni adayının "kütüphane kullanma durumuna" ilişkin evet, hayır ve kısmen cevaplarının ortalaması salgın öncesinde 1,77; salgın sonrasında ise 1,39'dur. Bu sonuç $p < .05$ anlamlılık düzeyinde $p = .000$ olmasından dolayı salgın öncesi ve sonrası durumlar arasında salgın sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu ifade etmektedir. Sonuçlar, adayların Covid-19 salgını sonrasında kütüphane kullanma oranının arttığını göstermektedir.

Kütüphane kullandığını belirten katılımcılara kütüphane kullanma amaçları sorulmuş ve elde edilen veriler Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında kütüphane kullanma amaçlarına ilişkin dağılım

Amaçlar	Covid-19'dan Önce Sınıf Düzeyi					Covid-19'dan Sonra Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%

Ödev yapmak için	66,7	72,2	83,3	63,2	71,4	53,8	65,2	45,8	82,4	60,0
Kitap, dergi vb. okumak için	73,3	66,7	83,3	47,4	67,1	50,0	56,5	50,0	52,9	52,2
Diğer (Ders çalışmak Sınava hazırlık, boş zamanı değerlendirmek vb.)	13,3	5,6	16,7	10,5	11,4	30,8	34,8	37,5	41,2	35,6
Cevapsız	0	0	0	0	0	7,7	13,0	4,2	0	6,7

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 13'e göre öğretmen adaylarının salgın öncesi dönemde kütüphane kullanma amaçları arasında "ödev yapmak" %71,4 oranıyla ilk sırada, "kitap, dergi vb. okumak" %67,1 ile ikinci sırada gelmektedir. Bu sıralama salgın sonrası dönemde değişmemiştir. Buna karşın kütüphaneyi daha çok ödev yapmak için kullananların oranı %11,4, kitap-dergi vb. okumak için kullananların oranı %14,9 oranında düşmüş, ders çalışmak vb. amaçlarla kullandığını belirtenlerin (diğer) oranı %24 artış göstermiştir. Kütüphane kullanma amaçlarının sınıflara göre dağılımı incelendiğinde, salgın sonrası dönemde artışın ve tercih yoğunluğunun öğrenim hayatıyla ilişkili sorumluluklara (ders çalışmak, sınava hazırlanmak vb.) bağlı amaçlarda olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okuyacakları kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumuna ilişkin dağılım

<u>Sıkıntı Çekme Durumu</u>	Covid-19'dan Önce					Covid-19'dan Sonra				
	Sınıf Düzeyi					Sınıf Düzeyi				
	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Evet	27,3	30,3	22,9	25,0	26,3	39,4	48,5	31,4	33,3	38,0
Hayır	54,5	57,6	51,4	58,3	55,5	39,4	45,5	48,6	50,0	46,0
Kısmen	18,2	12,1	20,0	11,1	15,3	18,2	3,0	20,0	8,3	12,4
Cevapsız	0	0	5,7	5,6	3,0	3,0	3,0	0	8,3	3,6

Öğretmen adaylarına salgın öncesi ve sonrası dönemde okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumları sorulmuş ve salgın öncesi dönemde katılımcıların %26,3'ü; salgın sonrası dönemde %38'i sıkıntı çektiğini ifade etmiştir. Salgın öncesinde okuyacağı kitaba ulaşmakta sıkıntı çekmediğini belirten katılımcıların oranı %55,5 iken salgın sonrasında bu oran %46'ya gerilemiştir. Bu durum salgın sonrasında okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çeken katılımcıların oranında artış olduğunu göstermektedir.

Tablo 14.1. Öğretmen adaylarının covid-19 salgını öncesinde ve sonrasında okuyacakları kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumuna ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçları

Dönemi	n	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	p
Pandemi Öncesi	137	1,89	,638			
Pandemi Sonrası	137	1,73	,663	136	2,875	,005

Türkçe öğretmeni adaylarının okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumlarını belirlemek amacıyla yapılan değerlendirmede, 137 Türkçe öğretmeni adayının "okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumlarına" ilişkin evet, hayır ve kısmen cevaplarının ortalaması salgın öncesinde 1,89; salgın sonrasında ise 1,73'dür. Bu sonuç $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde $p = ,005$ olmasından dolayı salgın öncesi ve

sonrası durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu ifade etmektedir. Sonuçlar, adayların Covid-19 salgını sonrasında okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme oranının arttığını göstermektedir.

3.2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının “Okuma Kültürü”ne İlişkin Görüşleri

Bu tema altında öğretmen adaylarının okuma kültürüne ilişkin görüşlerini ortaya koymaya yönelik olarak sorulan sorulardan elde edilen veriler sunulmaktadır.

Tablo 15. Öğretmen adaylarının “okuma kültürü” kavramına ilişkin görüşlerinin dağılımı

“Okuma Kültürü” Kavramı	Sınıf Düzeyi				Toplam*
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	
	%	%	%	%	%
Okuma alışkanlığı, okuma sevgisi	27,3	33,3	48,6	38,9	37,2
Okuma alışkanlığı sonrasındaki aşama	0	6,1	0	0	1,5
Kişisel gelişim, temel becerileri geliştirme, öğrenme, bilgi edinme	33,3	21,2	25,7	13,9	23,4
Seçim, seçme (yazar, tür, eser vb.)	0	30,3	17,1	8,3	13,9
Dünyaya çok yönlü bakma, bakış açısını geliştirme	6,1	0	2,9	2,8	2,9
Genel kültür	21,2	3,0	0	0	5,8
Duygusal, Zihinsel gelişim	6,1	0	0	2,8	2,2
İyi şeyler	0	0	2,9	0	0,7
Gelişmişlik düzeyi	0	3,0	0	2,8	1,5
İyi vakit geçirme, hoşlanma	9,1	3,0	2,9	2,8	4,4
Huzur, mutluluk	6,1	0	0	0	1,5
Zenginlik	0	0	2,9	2,8	1,5
Farkındalık (mutsuzluk)	0	0	2,9	0	0,7
Başka bir dünya	0	0	2,9	0	0,7
Dünya görüşü	0	0	0	2,8	0,7
Bir şey ifade etmiyor	6,1	0	0	0	1,5
Cevapsız	21,2	12,1	8,9	27,8	17,5

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 15'e göre “okuma kültürü” kavramı öğretmen adaylarına en çok (%37,2) “okuma alışkanlığı ve okuma sevgisini” ifade etmektedir. Ardından sırasıyla “kişisel gelişim, temel becerileri geliştirme, öğrenme, bilgi edinme” (%23,4), “seçim, seçme (yazar, tür, eser vb.)” (%13,9) gelmektedir. Okuma kültürü kavramı için birinci sınıfta okuyan katılımcılar genellikle “kişisel gelişim, temel becerileri geliştirme, öğrenme, bilgi edinme” (%33,3) kavramlarını dile getirirken; ikinci (%33,3), üçüncü (%48,6) ve dördüncü sınıftaki katılımcılar (%38,9) “Okuma alışkanlığı ve okuma sevgisi” kavramlarını ifade etmişlerdir.

Kişinin kitabı severek okuması ve okuma alışkanlığına sahip olmasına denir. (Ö.A. 4)

Kültürleşme, kendini geliştirme, zamanı değerlendirme. (Ö.A. 11)

Kitap okuma alışkanlığının olması. (Ö.A. 50)

Etkin kitap seçme, kitap okuma alışkanlığından sonraki süreci ifade etmektedir. (Ö.A. 60)

Kitap okuma alışkanlığına ulaşmış insanlar. (Ö.A. 90)

Okuma alışkanlığının toplumca kazanılmış olması. (Ö.A. 110)

Alışkanlık (Ö.A. 114)

Aileden alınabilecek bir alışkanlık. (Ö.A. 131)

Tablo 16. Öğretmen adaylarına göre kitap okuma kültürünün kazanılmış olması gereken döneme ilişkin dağılım

Dönem	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	
Okulöncesi	6,1	3,0	11,4	5,6	6,6
İlkokul	45,5	18,2	34,3	44,4	35,8
Ortaokul	33,3	51,5	25,7	30,1	35,0
Lise	6,1	12,1	17,1	5,6	10,2
Üniversite ve sonrası	0	9,1	5,7	5,6	5,1
Hayat boyu edinilir	6,1	0	2,9	0	2,2
Cevapsız	3,0	6,1	2,9	8,3	5,1

Okuma kültürünün kazanılmış olması gereken dönem kaynaklara göre ortaokul dönemidir (İnce Samur, 2016). Tabloda genel toplama bakıldığında katılımcılar okuma kültürünün kazanılması gereken dönem olarak ilkokul (%35,8) ve ortaokul (%35,0) dönemlerini öne çıkarmışlardır. Bu iki dönemi dile getiren katılımcılar oran bakımından çok yakındır.

7-12 yaş aralığında kazanılmış olması gerekir. (Ö.A. 4)

En geç ortaokula kadar kazandırılmış olmalıdır. (Ö.A. 20)

Okulöncesi dönemle başlamalı. (Ö.A. 67)

20 yaşına kadar. (Ö.A. 77)

Liseye gidene kadar temel atılmış olmalı. (Ö.A. 86)

Ortaokula kadar. (Ö.A. 111)

8. sınıfa kadar kazanılmış olmalı. (Ö.A. 133)

Tablo 17. Öğretmen adaylarının okuma kültürüne sahip olmanın meslekleri için gerekli olduğuna inanma durumu ve nedenlerine ilişkin dağılım

Meslek İçin Gerekliliği ve Nedenleri	Sınıf Düzeyi				Toplam*
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	
Evet	90,9	97,0	97,1	94,4	94,9
Öğrencilere örnek olmak için/topluma yön vermek	10	15,6	8,8	14,7	12,3
Kişisel gelişim için (okuma-anlama, konuşma, fikri gelişim söz varlığı, empati vb.)	26,7	12,5	17,6	11,8	16,9
Türkçe okumadan öğrenilmez, öğretilmez; donanımlı olmalı,	46,7	53,1	70,6	73,5	61,5
Öğrencilere kitap tavsiyesinde bulunabilmek için gerekli	3,3	6,3	2,9	5,9	4,6
Objektif ve farklı Bakış açısı kazandırır	6,7	0	2,9	8,8	2,3
Daha fazla bilgi sahibi olmayı sağlar/bilgi birikimi sağlar/genel kültürü artırır	6,7	3,1	11,8	32,4	5,4
Cevapsız	20,0	21,9	5,9	11,8	14,6
Hayır	3,0	3,0	0	0	1,5
Az okuyorum	3,0	0	0	0	50,0
Cevapsız	0	3,0	0	0	50,0
Kısmen	0	0	0	2,8	0,7
Cevapsız	6,1	0	2,9	2,8	2,9

*Katılımcılar bu soruya ait "neden" kısmına birden çok cevap vermişlerdir.

Tabloya bakıldığında Türkçe öğretmeni adaylarının yüksek bir oranla (%94,9),

okuma kültürüne sahip olmayı meslekleri için gerekli gördüğü anlaşılmaktadır. Okuma kültürünün mesleği için gerekli olmadığını düşünen öğretmen adaylarının oranı %1,5, kısmen gerekli olduğunu düşünenlerin oranı %0,7'dir. Bu oranlar öğretmen adaylarının tamamına yakını için Türkçe öğretmenlerinin okuma kültürüne sahip olmayı mesleki bir gereklilik olarak algıladığını ortaya koymaktadır. Bu düşüncenin nedeni olarak sunulan açıklamalarda en çok (%61,5) mesleğin temel dil becerilerini kapsamı bakımından okumaya dayandığı ve bu anlamda mesleki yeterlilik açısından okuma kültürüne sahip olmanın önemli olduğu düşüncesi vurgulanmaktadır.

Öğrencilerimiz için örnek olmalıyız. (Ö.A. 19)

Mesleğimizin bir parçası. (Ö.A. 29)

Türkçe öğretmenliği okuyorum. Benim okuma kültürüm olmadan çocuklara nasıl okuma kültürü kazandıracam. (Ö.A. 53)

Öğretmen kendini güncel tutmalı. Entelektüel gelişimini sürekli sürdürmeli. (Ö.A. 83)

Yetiştireceğimiz nesillerin kitap okuma alışkanlığına sahip olmasını sağlamak açısından önemlidir. (Ö.A. 94)

Türkçe öğretmenliği bence daha fazla okuma gerektiriyor. (Ö.A. 124)

Türkçe öğretmeni adayı olarak düşünce dünyamın zenginliği öğrencilerime aktaracağım en önemli şey olur. (Ö.A. 136)

Tablo 18. Öğretmen adaylarının teknolojik yeniliklerin okuma kültürü üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerinin dağılımı

<u>Okuma Kültürü Üzerindeki Etkisi</u>	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1. Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	3. Sınıf	
	%	%	%	%	%
Olumlu etkiler	24,2	24,2	28,6	16,7	23,4
Para vermeden kitap okuyabiliyoruz,	112,5	0	0	16,7	6,3
Kitaplara daha hızlı ve kolay ulaşıyor/elimizin altında	37,5	50,0	30,0	33,3	37,5
Alışveriş kolaylığı var	25,0	0	0	0	6,3
Sanal ortamda okuma alışkanlığı artıyor	0	0	20,0	16,7	9,4
Elektronik, etkileşimli kitaplar, dijital öyküler okuyabiliyoruz	0	0	10,0	33,3	9,4
Cevapsız	37,5	37,5	40,0	0	31,3
Olumsuz etkiler	54,5	36,4	34,3	38,9	40,9
Okuma alışkanlığını azaltıyor	5,6	0	0	14,3	5,4
Kitap yerine özetini okuyoruz	5,6	8,3	0	0	3,6
Vakit kaybı, sosyal medya çok vakit alıyor, teknolojik bağımlılık artıyor	27,8	33,3	33,3	7,1	25,0
Dikkat dağınık	0	8,3	0	0	1,8
Cevapsız	61,1	50,0	66,7	85,7	66,1
Olumlu ve olumsuz etkiler	12,1	30,3	25,7	22,2	22,6
Okumayı seveni olumlu sevmeyeni olumsuz etkiler	25,0	0	0	0	3,2
Nasıl kullanıldığına bağlı olarak değişir	25,0	10,0	11,1	25,0	16,1
Kitaplara kolay ulaşıyor, Teknolojiye çok vakit harcıyor, ilgi dağıtıyor	25,0	20,0	66,7	0	29,0
Yeni imkânlar sunar ama dikkat dağınıkliğine yol açar	0	10,0	0	0	3,2
Bilgiye ulaşım kolay ama kitaptan uzaklaşıldı	0	0	11,1	0	3,2

Cevapsız	25,0	60,0	11,1	87,5	48,4
Cevapsız	9,1	9,1	11,4	22,2	13,1

*Katılımcılar bu soruda olumlu ve/veya olumsuz özellikleri açıklarken birden fazla cevap vermişlerdir.

Tablo 18’de sunulan verilere göre öğretmen adayları okuma kültürünün teknolojik gelişmelerden olumsuz etkilediğini düşünmektedir (%40,9). Teknolojinin okuma kültürünü olumlu etkilediğini belirtenlerin oranı %23,4, hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu belirtenlerin oranı %22,6’dır. Sınıflardaki dağılım incelendiğinde de tüm sınıflar düzeyinde teknolojinin okuma kültürünü olumsuz etkilediği düşüncesi hâkimdir. Bu düşüncenin nedeni olarak; birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda teknolojinin “vakit kaybına yol açması, sosyal medyanın çok vakit alması, teknolojik bağımlılığın artması” gösterilmektedir. Aynı neden dördüncü sınıflarda ikinci sırada yer almaktadır. Birinci sırada bu söylenen nedenlerle ilişkilendirilebilecek olan “okuma alışkanlığının azalması” bulunmaktadır.

Teknolojinin okuma kültürünü olumlu etkilediğini düşünen öğretmen adayları, tüm sınıflar düzeyinde “teknoloji sayesinde kitapların daha hızlı, kolay ulaşılabilir olduğu” nedenini öne çıkarmışlardır. Teknolojinin hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu belirten öğretmen adayları tüm sınıflar düzeyinde durumu en çok “Kitaplara kolay ulaşıyor, Teknolojiye çok vakit harcıyor, ilgi dağıtıyor” şeklinde açıklamışlardır. Bu veriler katılımcılara göre teknolojinin en olumlu etkisinin kitaplara kolay ulaşılabilir olması; en olumsuz etkisinin ise çok zaman alması, bu bakımdan okumaya vakit bırakmaması olduğunu ortaya koymaktadır.

Olumlu ve olumsuz yönleri var, para vermeden kitap okuma olanağı olumlu bir yönü. (Ö.A. 1)

Okuma alışkanlığını azaltmaktadır. (Ö.A. 3)

İnsanların teknolojiyi kullanma şekline göre etkiliyor. Bence olumsuz çünkü kitapları okumak yerine özetini okuyoruz. (Ö.A. 5)

Sosyal medyada fazla vakit geçirilmesi okuma kültürünü olumsuz etkiler. (Ö.A. 21)

Olumsuz. Kitap okumak yerine sanal ortamda dolaşılıyor. (Ö.A. 32)

Olumsuz etkiliyor. Dikkat dağıtıcı ve zaman kaybına sebep olduğu için olumsuz etkiler. (Ö.A. 35)

Kısmen iyi (ulaşma bakımından), kısmen kötü (ilgiyi dağıttığından). (Ö.A. 56)

Bence olumsuz etkilemektedir. Bağımlı olup kitaplardan uzaklaşıyor. (Ö.A.59)

Kitapları sanal ortama taşımak kolay taşımayı sağlar. (Ö.A. 86)

Bence kötü etkiliyor çünkü zamanımızı daha çok onlara ayırıyoruz. (Ö.A. 90)

Sanal kitap okuma kültürü oluşabilir. (Ö.A. 97)

Ulaşım açısından kolaylık sağlıyor. (Ö.A. 117)

Tablo 19. Covid-19 salgınının okuma alışkanlığı ve okuma kültürü üzerindeki etkisi konusunda öğretmen adaylarının düşünceleri ve nedenlerinin dağılımı

<u>Salgının Etki Durumu ve Nedeni</u>	Sınıf Düzeyi				Toplam*
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	
Etkili oldu	84,8	66,7	85,7	72,2	77,4

	Kapanma nedeniyle okumaya daha çok zaman ayrıldı	35,7	18,2	23,3	23,1	25,5
	Kapanmada vakit geçirmek için, boş zamanın değerlendirilmesi için araç oldu, kitap okumaya yöneltti	64,3	72,7	70,0	46,2	62,3
	Kitap satışları arttı	0	0	3,3	0	0,9
	Olumsuz etkiledi, odaklanma problemi oluştu	0	0	0	7,7	1,9
	Olumsuz etkiledi, internete yöneldik	0	0	0	3,8	0,9
	Olumsuz etkiledi, okumaktan iyice uzaklaştık, hayat düzensizleşti	0	0	0	7,7	1,9
	Boş	7,1	9,1	3,3	11,5	7,5
Etkili olmadı		3,0	24,2	0	5,6	8,0
	Teknolojinin (TV, internet vb.) etkisi daha da arttı kitaplardan uzaklaştık	100,0	37,5	0	0	36,4
	Okumak isteyen her durumda okur	0	37,7	0	0	27,3
	Kitapları yalnızca basılı okurum/ulaşım sorunu oldu	0	12,5	0	0	9,1
	Kısa sürede etki etmez	0	12,5	0	50,0	18,2
	Cevapsız	0	12,5	0	50,0	18,2
Kısmen Etkili Oldu		9,1	6,1	14,3	11,1	10,2
	İnsanlar aynı, değişmiyor	66,7	0	0	0	14,3
	Kimi okumaya yönelirken kimi tamamen uzaklaştı	0	50,0	0	25,0	14,3
	Evde vakit geçirme süresi arttı	0	50,0	0	0	7,1
	Kitap okumak için gelir, zaman fazlalığı herkesi kitaba yöneltmez	0	0	20,0	0	7,1
	Kitap okumaya yeterli vakit oluştu	0	0	40,0	50,0	21,4
	İnsanlar sıkıntıdan kitaba yöneldi	0	0	0	0	0
	Ekonomik koşullar da etkili oldu	0	0	20,0	0	7,1
	Cevapsız	33,3	0	20,0	25,0	28,5
Cevapsız		3,0	3,0	0	11,1	4,4

*Katılımcılar bu soruda salgının etkili olma/olmama durumuna ilişkin açıklamaları yaparken birden çok cevap vermişlerdir.

Öğretmen adaylarının %77,4'ü salgın döneminin okuma alışkanlığı üzerinde etkisi olduğunu ifade etmiş, bu şekilde düşünenlerin %62,3'ü en önemli etkisi olarak "kapanmada vakit geçirmek için, boş zamanın değerlendirilmesi için araç oldu, kitap okumaya yöneltti" açıklamasını yapmıştır. Salgının okuma alışkanlığı üzerinde etkili olduğunu düşünenlerin %25,5'i kapanmayı fırsat olarak görüp kitap okumaya daha çok zaman ayırabildiğini söylemiştir. Dolayısıyla benzer açıklamaları yapan öğretmen adaylarının oranı toplamda %87,8'e ulaşmaktadır. Bu duruma göre katılımcılar, salgının okuma alışkanlığını ve kültürünü daha çok olumlu yönde etkilediği düşüncesine sahiptir. Salgının okuma alışkanlığı üzerinde etkili olmadığını düşünen (%8) katılımcıların %36,4'ü salgından çok teknolojinin (TV, internet vb.) etkisinin olduğunu ve okumaktan uzaklaşıldığını belirtmiştir. %27,3'ü de okumak isteyen kişinin her durumda okuyabileceği vb. ifadelerle salgının etkisi olmadığı yönünde görüşlerini bildirmiştir. Kısmen etkili olduğunu düşünenlerin %21,4'ü olumlu yönde etkisini ifade etmiş ve kitap okumak için yeterli vakit oluştuğunu söylemiştir. %14,3'ü insanların bu tür durumlardan sonra değişmediğini yine %14,3'ü bazı insanların okumaya yöneldiğini bazılarının ise tamamen uzaklaştığını ifade ederek hem olumlu hem olumsuz etkilenen insanlar olduğunu vurgulamıştır.

Teknoloji iletişimi daha fazla artırdı. Kitaplardan uzaklaştık. (Ö. A.5)

İnsanlar boş zamanlarında daha çok kitap okumaya yöneldiler. Ama kitap fiyatları çok yükseldi. (Ö.A. 34)

Okuyan her zaman okur. (Ö.A.36)

Evlere kapandığımız dönemlerde kitap okuma zamanımız daha çok arttı. (Ö.A. 62)

İnsanların çok boş zamanı oldu bu da onları kitaba yöneltti. (Ö.A. 71)

İnsanlar odaklanma problemi çekiyor ve ekonomik koşullar da covidten sonra kötüleştiğinden okumayı etkiliyor. (Ö.A. 89)

İnsanlar evde aynı şeyleri yapmaktan sıkılıp bari kitap okuyalım dedi. (Ö.A. 91)

Evden çıkılmadığı için biriken kitaplar okundu. (Ö.A. 126)

Odaklanma problemine sebep oldu. (Ö.A. 125)

Sıkıntıdan kitap okumaya başlayan insanlar tanıyorum. (Ö.A. 133)

Tablo 20. Türkçe öğretmeni adaylarının çocuklara okuma kültürü kazandırılması için sundukları önerilerinin dağılımı

Öneriler	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	
	%	%	%	%	%
Okuma günleri, saatleri, dersi olmalı	21,2	6,1	11,4	25,0	16,1
Kitap fuarlarına, kütüphanelere vb. geziler yapılmalı/etkinlikler yapılmalı	12,1	0	3,0	0	3,6
Okur-yazar buluşmaları sağlanmalı	0	0	0	2,8	0,7
Sınıfta metin tamamlama etkinlikleri vb. eğlenceli etkinlikler yapılmalı	0	6,1	11,4	8,3	6,6
Öğrenciler ilgi alanlarına, yaşına göre (çocuğa görelik ilkesine uygun) kitaplara yönlendirilmeli	42,4	36,4	45,7	25,0	37,2
Çocuklar teşvik edilmeli, Okuyanlar ödüllendirilmeli/ödüllü yarışmalar yapılmalı	6,1	15,2	8,6	13,9	10,9
Kitap hediye edilmeli	0	0	5,7	0	1,5
Okuma ödevleri verilmeli	12,1	3,0	2,9	2,8	5,1
Okunan kitaplarla ilgili sınavlar yapılmalı	3,3	0	0	0	0,7
Sınıf ve okul kitaplıkları oluşturulmalı	3,3	6,1	0	2,8	2,9
Öğretmenler çocuklarla kitap okumalı, okuyarak öğrencilere örnek olmalı	6,1	6,1	5,7	2,8	5,1
Aile bireyleri okuyarak örnek olmalı, ailelerle iş birliği yapılmalı	9,1	0	5,7	8,3	5,8
Kitapların güzel bölümleri sınıfta okunmalı	3,3	0	0	0	0,7
Küçük yaşlarda okuma alışkanlığı, sevgisi kazandırılmalı	0	12,1	17,1	8,3	9,4
Kitap okumanın faydaları anlatılmalı	0	3,0	8,6	0	2,9
Türler ve yazarlar tanıtılmalı, kitap tanıtımları yapılmalı	0	3,0	0	8,3	2,9
İstemedikleri kitaplar zorla okutulmamalı	3,3	3,0	2,9	5,6	3,6
Kitap okumak zorunlu tutulmalıdır	0	0	0	2,8	0,7
Kitap ceza olmamalı	0	0	0	5,6	1,5
Cevapsız	9,1	15,2	11,4	16,7	13,1

*Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap vermişlerdir.

Türkçe öğretmeni adaylarının çocuklara okuma alışkanlığına bağlı olarak okuma kültürü kazandırılması amacıyla neler yapılabileceği konusundaki önerileri sorulmuş ve bu öneriler Tablo 20'de sunulmuştur. Öğretmen adayları tarafından en çok üzerinde durulan öneri (%37,2) "öğrenciler ilgi alanlarına, yaşına göre (çocuğa görelik ilkesine uygun) kitaplara yönlendirilmeli" olmuştur. Bu öneri öğretmen adaylarının okuma

kültürünün geliştirilmesi sürecinde çocuklara okutulan kitapların niteliğini önemli bulduğunu göstermektedir. İkinci sırada “okuma günleri, saatleri, dersi olmalı” (%16,1), üçüncü sırada da “Çocuklar teşvik edilmeli, okuyanlar ödüllendirilmeli/ödüllü yarışmalar yapılmalı” (%10,9) önerisi gelmektedir. Sınıf düzeyine göre dağılıma bakıldığında da “öğrenciler ilgi alanlarına, yaşına göre (çocuğa görelilik ilkesine uygun) kitaplara yönlendirilmeli” önerisi tüm sınıflarda ilk sırada yer almaktadır. Genel toplamda ikinci sırada bulunan “okuma günleri, saatleri, dersi olmalı” önerisi dördüncü sınıfta %25 oranıyla diğer öneriyle birlikte ilk sırada yer almaktadır.

Kitap okuma saatleri uygulanmalıdır. Kitap fuarına ve kütüphanelere gezi düzenlenmeli. (Ö.A. 1)

Okuma ödevleri verilebilir, kitap sınavları yapılabilir, okuma saati düzenlenebilir, sınıfta ya da okulda kütüphane kurulabilir. (Ö.A. 4)

Onların düzeyinde ve ilgi alanındaki kitaplar seçilmeli. (Ö.A. 18)

Onların diline, duygu ve düşüncelerine uygun kitapları önermek, karşılığında özendirici kitap okumak. (Ö.A. 29)

Okunan eserlerin seçiminde nitelikli eserler seçilmeli. (Ö.A. 69)

Öğrencilerin sevdiği konulara yönelik kitaplar önerebiliriz. (Ö.A. 92)

Düzenli okuma saatleri –sevdikleri türleri bulmalarını sağlamak- (Ö.A. 103)

Oyun, yarışma, kitap tanıtımı, yazar tanıtımı, okur-yazar buluşmaları. (Ö.A. 112)

Okuma günleri. (Ö.A. 121)

Her sınıfın kütüphanesi olmalı ve etkin okumalar yapılmalı. (Ö.A. 137)

4. Sonuç ve Tartışma

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Programında öğrenim gören öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına göre; katılımcıların kitap okumayı sevme durumları Covid-19 salgını öncesinde (%70,1) ve sonrasında (%67,9) yakın oranlardadır. Salgın sürecinin bu noktada çok büyük bir değişime yol açmadığı ve genel anlamda katılımcıların kitap okumayı sevdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların kitap okumayı sevme durumuna ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçlarına göre salgın öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Öğretmen adaylarının kitap okumaya yeterince zaman ayırma durumuna göre iki dönem karşılaştırıldığında arada önemli bir fark olmadığı, katılımcıların yarıdan fazlasının okuma alışkanlığına sahip olduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Bu durum katılımcıların okumayı sevdikleri beyanıyla da örtüşmektedir. Konuya ilişkin bağımlı örneklem T testi sonuçlarına göre salgın öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Dördüncü sınıftaki katılımcıların, salgın öncesi dönemde kitap okumaya yeterli vakit ayırdığını belirten en yüksek orana sahip grupken salgın sonrası dönemde en düşük orana sahip gruba dönüşmesi dikkat çekmektedir. Bu durum salgının yanı sıra KPSS hazırlığı nedeniyle okuma eyleminden uzaklaşmış olabilecekleri şeklinde değerlendirilebilir. Fırat'ın (2017, s. 206) Türkçe öğretmeni adaylarının bölümde okumaya başladıktan sonra okuma alışkanlıklarında meydana gelen değişimleri incelediği araştırmasında benzer olarak, katılımcıların yarıdan fazlasının (%58) okumaya yeterince zaman ayırdıkları düşüncesine sahip oldukları belirlenmiştir.

Katılımcıların, okumaya daha çok vakit ayırmalarına engel olan nedenlerin başında iki dönemde de “derslerin yoğunluğu” gelmektedir. Salgın sonrasında kitap fiyatlarındaki artış etkeninin üçüncü sıradan ikinci sıraya yükseldiği, bilgisayar/internet kullanımı faktörünün ikinci sıradan üçüncü sıraya gerilediği saptanmıştır. Öğretmen adaylarının daha çok kitap okumasına engel olan önemli faktörler arasında Arı ve Demir (2013, s. 121)’in çalışmasında “internet ya da televizyonda zaman geçirme (%32), ders çalışma (%28), kitapların pahalılığı (%18)”; Fırat ve Coşkun (2017, s. 154)’un araştırmasında “ders yoğunluğu (ödevler, sınavlar vb. %26,8)” ve “teknolojik araçlarla çok zaman geçirme (TV, bilgisayar, cep telefonu, sosyal medya vb. %22,5)”; Yalman vd. (2013, s. 299)’nin çalışmasında da ders yoğunluğunun (%52,72) geldiği tespit edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin okuma alışkanlığıyla ilgili görüşlerini inceleyen başka bir çalışmada da okuma alışkanlığını etkileyen olumsuz durumlar arasında “telefon, tablet, televizyon ve bilgisayar kullanımı” %45 ile ilk sırada yer almaktadır (Karatay ve Dilekçi 2020, s. 13). Bu bağlamda konuyla ilgili araştırmaların veri bakımından örtüştüğü görülmektedir.

Öğretmen adaylarının salgın öncesi ve sonrası dönemde kitap okuma amaçları arasında ilk sırada iyi vakit geçirme (hoşlanma, eğlenme) isteği bulunmaktadır. Bu cevabı salgın öncesi dönemde dinlenme, kafa dağıtma amacı ve kişisel gelişim, bilgilenme isteği izlemiştir. Salgın sonrasında bu iki amacın sırası yer değiştirmiştir. Karatay ve Dilekçi (2020, s. 17)nin çalışmasında, kendi öğrencilerinin kitap okuma amaçlarını değerlendiren Türkçe öğretmenleri çocukların “keyif alıp, hoş vakit geçirmek” (%73) amacıyla okuduğunu belirtmişlerdir. Ünlü ve İpek Eğilmez (2021, s.1372) de Türkçe öğretmenlerinin en çok kendilerini geliştirmek (%24,3) amacıyla okuduklarını saptamıştır. Bu çalışmanın verilerinden farklı olarak Fırat ve Coşkun (2017, s. 150), Türkçe öğretmeni adaylarının “ders nedeniyle araştırma yapmak için, sınavlarda sorumlu tutuldukları için; hoşlandıkları, eğlendikleri için/edebi haz almak için” okuduklarını; dinlenmek, kafa dağıtmak amacının öne çıkmadığını belirlemiştir. Bu verilere göre ihtiyaçlar, şartlar vb. etkenlere bağlı olarak okumaya ilişkin amaçlarda değişim olabildiği söylenebilir.

Yılda okunan kitap sayısına göre katılımcılar, salgın öncesi ve sonrası dönemde yılda 6-20 sayı aralığında kitap okumaktadır. Bu veriler katılımcıların çoğunun, okuma alışkanlığı düzeyini belirlemede yaygın kabul gören Amerikan Kütüphane Derneğinin ölçütüne göre (Çocuk Vakfı, 2003, s. 14; Kurt ve Urgan, 2015) orta düzeyde okuyan okuyucu grubuna girdiğini göstermektedir. Bu bağlamda salgın sürecinin katılımcıların okuma alışkanlığı düzeyi üzerinde bir değişim yaratmadığı söylenebilir. Bu konuda bağımlı örneklem T testi sonuçlarına göre de salgın öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Fırat ve Coşkun (2017, s. 155) da Türkçe öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığı düzeyiyle ilgili benzer sonuca ulaşmıştır. Arı ve Demir (2013, s. 120) çalışmasında öğretmen adaylarının (%58,3) az okuyan okuyucu grubunda olduğunu saptamıştır. Odabaş vd. (2018, s. 155, 168) tarafından Selçuk Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin e-kitap okuma kültürü üzerine yapılan bir çalışmada, katılımcıların kendilerini genel olarak orta düzeyde okuyan okur tipi olarak gördükleri ancak okuma süreleri üzerinde yapılan gruplandırma sonucuna göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun az okuyan okur tipi olduğunu belirlenmiştir. Çalışmalar genel olarak öğretmen adaylarının/üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarının Covid-19 salgını öncesi ve sonrası okumaktan hoşlandıkları araçlar arasında iki dönemde de ilk sıralarda “edebi eserler, ilgi duyulan konulardaki kitaplar ve kişisel gelişim kitapları” yer almaktadır. Oranlarda değişim olsa da salgın sürecinin katılımcıların okumaktan hoşlandığı araçlar üzerinde ciddi bir etkisinin

olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların en çok tercih ettikleri metin türleri her iki dönemde de roman, öykü ve şiirdir. Salgın sonrasında katılımcıların okumayı tercih ettikleri türlerin sıralamasının değişmediği, salgının edebi tür tercihinde de önemli bir değişime yol açmadığı saptanmıştır. Arı ve Demir (2013, s. 120), ilköğretim bölümü üçüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının okudukları kitap türleri arasında aşk-sevgi konulu kitaplar (%28,8), macera-bilim kurgu kitapları (%27,6) ve kişisel gelişim kitapları (%17,6) olduğunu belirlemiştir. Fırat ve Coşkun (2017, s. 151)'un araştırmasında Türkçe öğretmeni adaylarının okumayı tercih ettiği kitap türleri arasında ilk sırada "edebi eserler (%78,3)" in, ardından "katılımcıların ilgi alanlarına giren konularla ilgili kitapların (%64,0)" ve "kişisel gelişim kitapları"nın geldiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Ünlü ve İpek Eğilmez (2021, s.1372)'in çalışmasında öğretmenlerin en çok okuduğu türlerin başında roman, şiir ve öykü olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmalar en çok tercih edilen kitapların daha çok edebi eserler, kişisel gelişim kitapları ve ilgili alanlarına yönelik kitaplar olduğu noktasında örtüşmektedir.

Salgın öncesinde ve sonrasında katılımcıların okumayı en çok tercih ettikleri kitap türü basılı kitaplardır. Buna karşın salgın sonrasında basılı kitapları tercih edenlerin oranı düşmüş, e-kitapları tercih edenlerin oranı artmıştır. Salgın sürecinde pek çok etkinliğin teknoloji aracılığıyla gerçekleştirilmesinin okuma eylemiyle ilgili tercihlere de yansımış olabileceği değerlendirilmektedir. Benzer şekilde Çelik vd. (2019, s. 83), öğretmen adaylarının basılı ve e-kitap kullanımı üzerine yaptıkları çalışmada katılımcıların e-kitapları basılı kitaplardan daha az tercih ettiği, öğretmen adaylarının okuma alışkanlığı ve kültüründe basılı kitapların önemini koruduğu sonucuna varmışlardır. Maden ve Maden (2018, s. 11) de öğretmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmada "internet kaynaklarına, e-kitaplara yönelik tavsiyelerde bulunma, sınıfta elektronik araçlar üzerinden okuma yapma" gibi alternatif uygulamalardan yararlanan, elektronik okuma alışkanlığını önemseyen katılımcıların oranının %32,9 olduğunu; %67,1'inin ise elektronik okuma alışkanlığını önemsemediğini belirlemişlerdir. Teknoloji çağında basılı kitapların diğer kitap türlerine karşı tercih edilme oranının hâlâ bu kadar yüksek olmasında öğrencilerin dijital okumaya yeterince yönlendirilmemelerinin ve diğer kitap türlerini yeterince tanımamalarının etkisi olduğu düşünülebilir. Odabaş vd. (2018, s. 168)'nin e-kitap okuma kültürü konusunda lisans öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada da katılımcıların "göz sağlıklarına uygunluk, tutma, taşıma, kullanma ve sayfa çevirme hususlarında basılı kitabı, elektronik kitaptan fazla tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu açıdan araştırmaların bulguları bakımından benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının okuma eylemini gerçekleştirmek için tercih ettikleri mekânlar söz konusu olduğunda sırasıyla ev, kütüphane ve okul öne çıkmaktadır. Her iki dönemde de en az tercih edilen mekânlar kafe vb. yerler ile toplu taşıma araçları olmuştur. Buna göre katılımcıların kitap vb. araçları okumak için daha çok kapalı ve geniş mekânları tercih ettikleri, salgının bu tercihlerinde de değişime yol açmadığı değerlendirilmektedir.

Öğretmen adaylarının Covid-19 salgını öncesi ve sonrasında kitap seçimlerini etkileyen faktörlere bakıldığında iki dönemde de kitabın konusu ve yazarı ilk sıralarda yer almıştır. Salgın öncesinde dördüncü sırada bulunan ruh hâli ve beşinci sırada bulunan kitabın fiyatı faktörlerinin oranında salgın sonrasında artış olmuş ve bu iki faktör birer sıra yükselmiştir (üçüncü ve dördüncü sırada yer almışlardır). Ruh hâli ve kitap fiyatları faktörlerinin oranında salgın sonrasında görülen artışın, salgın sürecinde yaşanan ruhsal ve ekonomik olumsuzluklarla ilgili olabileceği düşünülmüş ve salgının katılımcıların kitap seçiminde etkili olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Fırat ve Coşkun (2017, s. 153), Türkçe öğretmeni adaylarının kitap seçimini etkileyen faktörlerin "konu

(%84,3)" ve "yazar (%80,6)" olduğunu; Ünlü ve İpek Eğilmez (2021, s. 1373) de Türkçe öğretmenlerinin seçimlerinde en çok etkili olan iki etmenin "yazar" (%22,5) "içerik (konu)" (%20,7) olduğunu tespit etmiştir.

Katılımcıların okuyacakları kitapları edinme yolu tercihleri de incelenmiş ve sonuç olarak; salgın öncesi dönemde katılımcıların büyük bir kısmının okuyacakları kitabı kitapçıdan satın alma yolunu, salgın sonrasında ise internetten satın alma yolunu tercih ettiği belirlenmiştir. Genel olarak tüm sınıflar düzeyinde kitapçıdan satın alma tercihi salgın sonrasında düşerken internetten satın alma tercihinde artış olmuştur. Bu veriler, katılımcıların okuyacakları kitaba *sahip olmayı tercih ettiğini*, salgın sonrasında internetten satın alma eğiliminin arttığını, salgının katılımcıların tercihlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum (salgın döneminde yaşanan kapanma süreci ve küresel olarak yaşanan ekonomik olumsuzlara bağlı olarak) okunacak kitaba internet ortamında daha kolay ulaşma imkânı olması ve kitapların internet ortamında daha ekonomik fiyatlarla elde edilebilmesiyle ilişkilendirilebilir. Öğretmen adaylarının Covid-19 salgını sonrası kitap seçimlerini etkileyen faktörler arasında "kitap fiyatlarındaki artış" faktörüne ait oranın yükselmesi de bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Benzer olarak Ünlü ve İpek Eğilmez (2021, s. 1373-1374), çalışmalarında Türkçe öğretmenlerinin okuma materyalini en çok satın alarak temin ettiğini belirlemiştir. Fırat ve Coşkun (2017, s. 152) öğretmen adaylarının okuyacakları kitabı kütüphaneden ödünç alma, satın alma, tanıdıklardan ödünç alma şeklinde temin ettiğini ve tüm seçeneklerin yüksek oranda kullanıldığını belirlemişlerdir. Karatay ve Dilekçi (2020, s.18)'nin araştırmasına göre Türkçe öğretmenleri öğrencilerinin okuyacakları kitapları okul kütüphanesinden ve satın alarak (kitapçıdan) temin ettiklerini söylemişlerdir. Yalman vd. (2013, s. 298) de öğretmen adaylarının okudukları kitapları genellikle ödünç almayı tercih ettiğini saptamıştır. Çalışmaların tespitleri bakımından farklılık göstermesi şartlar ve ihtiyaçlar gibi birtakım etkenlerin okunacak kitaba ulaşma yolu üzerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının kütüphane kullanma durumlarına ilişkin oranlar belirlenmiş, kütüphane kullandığını belirten katılımcıların oranının salgın sonrasında artış gösterdiği saptanmıştır. Bağımlı örneklem T testi sonucu da Türkçe öğretmeni adaylarının kütüphane kullanma oranında salgın sonrası lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların kütüphane kullanma amaçları incelendiğinde; salgın öncesi ve sonrası dönemde ilk iki sırada ödev yapma ve kitap, dergi vb. okuma amaçları bulunmaktadır. Salgın sonrasında katılımcıların daha çok öğrenim hayatıyla ilgili sorumluluklara bağlı amaçlar doğrultusunda kütüphaneyi kullandığı; kendini geliştirme, araştırma, boş zamanı değerlendirme gibi amaçların geri planda kaldığı görülmüştür.

Katılımcıların okumak istedikleri kitaba ulaşmakta sıkıntı çekme durumlarına bakılmış ve sıkıntı çektiğini ifade eden katılımcıların oranının salgın öncesinde %26,3' iken salgın sonrasında %38'e yükseldiği görülmüştür. Bu veriler salgının kitaba ulaşma konusunda olumsuz etkisi bulunduğunu düşündürmektedir. Bağımlı örneklem T testi sonuçları da salgın öncesi ve sonrası durumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu, maddi yetersizlik, kitap fiyatlarının yüksekliği ile açıklamıştır. Katılımcıların kitap seçimini etkileyen faktörler arasında "kitabın fiyatı" etkeninin salgın sonrasında artış göstermesi de bu durumu ve yaşanan ekonomik olumsuzlukların okuma alışkanlığı ve kültürünü olumsuz etkileyebileceği düşüncesini desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları "okuma kültürü" kavramını genel olarak "okuma alışkanlığı, sevgisi" olarak algılamaktadır. Okuma kültürünün topluma ve okuma tercihleriyle ilişki bir kavram olduğu ve okuma alışkanlığının kazanılmasından

sonraki aşamayı ifade ettiği düşünülürse bu kavramı en yakın şekilde açıklayan öğretmen adaylarının oranı %15,4'te kalmaktadır. Öğretmen adayları okuma kültürünün ilkökul ve ortaokul dönemlerinde kazanılmış olması gerektiğine işaret etmektedir. Alanyazında okuma alışkanlığının kazanılması gereken dönem "ilkokul", okuma kültürünün şekillenmiş olması gereken dönem ise "ortaokul" olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla okuma kültürü kavramı ve kazandırılması gereken döneme ilişkin cevaplar okuma kültürü kavramının okuma alışkanlığı olarak algılandığı şeklindeki saptamayla örtüşmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarıyla benzer olarak Fırat ve Coşkun (2027, s.150) da Türkçe öğretmeni adaylarının %63,7'sinin; Yalman vd. (2013, s. 301) katılımcıların %54,55'inin okuma alışkanlığı kazandırılması için en uygun dönemin "ilkokul" olduğunu düşündüklerini tespit etmiştir.

Katılımcıların tamamına yakını okuma kültürüne sahip olmayı mesleği için gerekli görmektedir. Bu gerekliliği ise okumanın mesleğin bir parçası olması, mesleki gelişimi sağlamasıyla ilişkilendirmektedirler. Fırat (2017, s. 208) da çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının (%97,5) kitap okuma alışkanlığına sahip olmayı meslekleri için gerekli gördüğünü belirlemiştir. Dolayısıyla bu çalışmalar Türkçe öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığı ve kültürüne sahip olmayı mesleki bir gereklilik olarak görmeleri bakımından benzerlik taşımaktadır.

Katılımcılar arasında genel olarak teknolojinin okuma kültürünü olumsuz etkilediği düşüncesi hâkimdir. Katılımcılara göre teknolojinin en olumlu etkisi kitaplara kolay ulaşılabilir olması, en olumsuz etkisi ise teknolojiye ayrılan zaman nedeniyle okumaya vakit kalmamasıdır. Odabaş vd. (2018, s. 168) üniversite öğrencilerinin dijital teknolojilerin kendilerine zarar verdiğini, zaman öldürücü olduğunu düşündüklerini saptamıştır. Bu açıdan iki çalışma da okuma alışkanlığı ve kültürünün dijital yaşantının artmasından olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. İnce Samur (2014, s. 169)'da konu üzerine yapılan araştırmaları değerlendirdiği çalışmasında özellikle medyanın okuma alışkanlığına olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının geneli salgının okuma alışkanlığı ve kültürü üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Salgının etkili olduğunu düşünenlerin %62,3'ü kapanmanın boş zamanın değerlendirilmesi için fırsat olduğu, insanları kitap okumaya yönelttiği vb. olumlu etkileri olduğu değerlendirmesini yapmaktadır. %25,5'i salgın öncesinde kitap okumaya zaman ayırdıklarını, salgın sonrasında ise kitap okumak için daha çok fırsat bulabildiklerini belirtmişlerdir. Bu durum genel olarak salgının okuma kültürü üzerinde olumlu etkisi olduğu düşüncesinin hâkim olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %10,2'si salgının okuma alışkanlığı ve kültürü üzerinde kısmen etkili olduğunu, %8'i etkili olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların okuma kültürünün geliştirilmesi için sundukları öneriler arasında ilk sırada öğrencilerin ilgi alanlarına ve yaşına göre (çocuğa görelilik ilkesine uygun) kitaplara yönlendirilmesi gerektiği yer almaktadır. Bu öneri okuma kültürünün geliştirilmesi sürecinde çocuklara okutulan kitapların niteliğinin öğretmen adayları tarafından önemsendiğini göstermektedir. Okuma günleri, saatleri ve/veya dersi olması önerisi de öne çıkmaktadır. Bu öneri katılımcıların okumaya vakit ayrılmasını ve öğretmenlerin kitap vb. okuyarak çocuklara örnek olmasını önemli buldukları şeklinde değerlendirilmiştir. Benzer olarak Karatay ve Dilekçi (2020, s. 11) Türkçe öğretmenlerinin (%55) okuma alışkanlığı için okulda okuma saatleri yapılmasını önerdiğini belirtmektedir. Öğretmen adaylarının okuma kültürünün geliştirilmesi süreci için sundukları bu öneriler alan kaynaklarında (İnce Samur, 2014, s. 159; İnce Samur, 2018, s. 363; Öztürk, 2020, s. 2122-2123) sıkça dile getirilen "çocukların nitelikli kitaplarla buluşturularak okuma kültürü edinme, edindirme sürecinin desteklenmesi gerektiği" düşüncesiyle de

örtüşmektedir.

Okuma alışkanlığı ve kültürünün kazandırılması sürecinde en etkili unsurlardan biri kütüphanelerdir. Bilgisayar, internet başında çok zaman geçiren, bu nedenle okumaya vakit bulamayan gençlerin oranının arttığı dikkate alınarak günümüzde kütüphanelerin, yeni neslin ilgileri ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi, bu anlamda kütüphanelerde dijitalleşmeye hız verilmesi gerekmektedir. Çağın gerektirdiği dijital kütüphaneler, gençlerin okuma eylemi ve kütüphaneyle olan ilişkisini güçlendirebileceği için teknolojik gelişmelerin okuma kültürü üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilecektir. Bu bağlamda çocuklara uygun kitapların elektronik kitap olarak yayımlanması planlanmalı, okuma eylemi dijital yaşantıya taşınmalıdır. Okuma eylemi için daha çok “ev” ortamının tercih edildiği görülmektedir. Bu bakımdan kütüphanelerin iyileştirilmesi; Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı (2018, s.19) raporunda da belirtildiği gibi çağa uygun donanım, estetik ve ferah bir ortama sahip olması; farklı yaş gruplarına seslenen sosyal etkinliklere yer veren bir kültür merkezine dönüşmesi kütüphanelerin kitap vb. okumak için çok tercih edilen bir mekân hâline gelmesini sağlayacaktır. Ayrıca aileler ve öğretmenlerin kütüphanelerle ilişki içinde olarak çocukları okumaya teşvik etmesi önemlidir.

Okuma alışkanlığı ve kültürü kazandırılması sürecinde öğretmenler öğrencilerini farklı türde kitaplara yönlendirmeli, hikâye-roman gibi öyküleyici metinler yanında bilgilendirici metinler de okutularak farklı metin biçimlerinin ihmal edilmesinin önüne geçilmelidir. Okuma kültürü söz konusu olduğunda önemli paydaşlar arasında yazarlar yer almaktadır. Çocukların sevdikleri yazarlarla bulaşması/öğrenci-yazar buluşmaları sağlanmalı, kitap fuarları yaygınlaştırılmalıdır. Evde aileler çocuklarıyla, okulda öğretmenler öğrencileriyle birlikte kitap okumalı; okuma saatleri, günleri düzenlenmeli ve bunun devamlılığı sağlanmalıdır. Başta da belirtildiği üzere teknoloji çağında olduğumuz ve gençlerin teknolojiyle olan bağı düşünüldüğünde okuma alışkanlığı ve kültürünün kazandırılması sürecinde teknolojiden aktif olarak yararlanılması gerekmektedir. Dolayısıyla aile ve okul ortamında e-kitap okuma, elektronik araçlar üzerinden okuma yapma gibi alternatif uygulamalardan yararlanılmalı; öğretmenler, öğretmen adayları bu konuda bilgilendirilmeli, kısacası elektronik okumanın eğitim sürecinde yer edinmesi sağlanmalıdır. Ayrıca öğretmen olacak tüm adaylara okuma kültürü dersi verilmelidir. Çocukları kitapla buluşturan ebeveynlerin ve öğretmenlerin nitelikli kitapları seçebilme becerisine sahip olmasının, buna bağlı olarak öğretmen eğitiminde çocuk edebiyatı dersinin önemi de çok büyüktür.

Kaynaklar

- Aiken, L. R. (1997). *Questionnaires and Inventories: Surveying Opinions and Assessing Personality*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Altunbay, M. ve Uslu Üstten, A. (2020). Okuma Kültürünün Bir Göstergesi Olarak Kitaplık ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 916-930.
- American Statistical Association [ASA]. (1997). ASA series: What is a Survey. <https://www.unh.edu/institutional-research/sites/default/files/media/2022-05/what-is-a-survey.pdf> [Erişim Tarihi: Mart 2023].
- Arı, E. ve Demir, M. K. (2013). İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 116-128.
- Aslantürk, E. (2008). *Sınıf Öğretmenlerinin ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma İlgi ve Alışkanlıklarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes

Üniv.

- Ayyıldız, M.; Bozkurt, Ü. ve Canlı, S (2006). Okuma Kültürü Üzerine Bir Araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, 34 (169), 277-296.
- Baki, Y. ve Gökçe, B. (2020). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Kültürü Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal Of Language Education And Research*, 6 (2), 353-375.
- Batur, Z.; Gülveren, H. ve Bek, H. (2010). Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 32-49.
- Bulut, P.; Kuşdemir, Y. ve Uzun, E. B. (2020). Okuma Kültürü Üzerine Bir İnceleme: Öğretmen Adayları Örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8 (21), 74-95.
- Çelik, H.; Halat, S. ve Fırat, H. (2019). Öğretmen Adaylarının Basılı ve E-Kitap Kullanımına İlişkin Görüşleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7 (3), 73-86.
- Çocuk Vakfı (2003). Okuyan Türkiye Ön Bilgi Raporu. https://www.cocukvakfi.org.tr/wpcontent/uploads/2020/12/15_Okuyan_Turkiye_Projesi_Raporu-Temmuz2003.pdf. [Erişim Tarihi: Mart 2023]
- Çocuk Vakfı. (2006). Türkiye Gerçeği: Okumama Alışkanlığı-Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi. https://www.cocukvakfi.org.tr/wpcontent/uploads/2020/12/13_okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf. [Erişim Tarihi: Mart 2023].
- Fırat, H. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bölümde Okumaya Başladıktan Sonra Kitap Okuma Durumlarında Meydana Gelen Değişimler. *Turkish Studies*, 12(4), 193- 216.
- Fırat, H. ve Coşkun, M. V. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitap Okuma Kültürü: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 145-162.
- Geçgel, H. ve Burgul, F. (2009). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Okuma İlgi Alanları: Çanakkale Örneği. *Türk Bilim Araştırma Vakfı/TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(3), 341-353.
- İnce Samur, Ö. (2014). Türkiye'deki ve Dünya'daki Çalışmaların Tanıklığında "Okuma Kültürü". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (22), 1 57-188.
- İnce Samur, A. Ö. (2016). *Okuma Kültürü Nasıl Kazandırılır, Okulöncesi Dönem/0-6yaş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnce Samur, A. Ö. (2018). Okuma Kültürü Edinme Sürecinde Hangi Kitaplardan Nasıl Yararlanılmalıdır?. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (4), 343-363.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. ve Dilekçi, A. (2020). Türkçe Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Okuma Alışkanlıkları. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 8 (2), 1-24.
- Kolaç, E. (2007). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuyucu Profili. *Anadolu Üniversitesi VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, 27-29 Nisan 2007, p.209-214,
- Kurt, E. ve Ungan, S. (2015). Türkçe Öğretmenlerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *International Journal of Language Education and Teaching*, UDES, 623-645.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çelik, G. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okumaya ve

- Okuma Eğitimine İlişkin Özyeterlik Algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 109-138.
- Kurulgan, M. ve Çekerol, S. (2008). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 237-25.
- Kuş, Z. ve Türkyılmaz, M. (2010). Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Durumları: (İlgi, Alışkanlık ve Okuma Stratejilerini Kullanım Düzeyleri). *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 24(1), 11-32.
- Kuşdemir, Y.; Bulut, P. ve Uzun, E. B. (2020). Okuma Kültürü Üzerine Bir İnceleme: Öğretmen Adayları Örneği. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(21), 74-90.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011). Türkiye Okuma Kültürü Haritası. <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0>. [Erişim Tarihi: Mart 2023].
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). Türkçe Öğretmenlerinin Okuma Alışkanlığı Kazandırmaya Yönelik Alternatif Uygulamaları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(10), 1-17.
- MEB. (2007). *Öğrencilerin Okuma Düzeyi*. Ankara: EARGED. Retrieved from http://www.meb.gov.tr/earged/earged/okuma_duzey.pdf. [Erişim Tarihi: Nisan 2023].
- Mertens, D. (1998). *Research methods in education and psychology*. New York: SAGE Pub.
- Odabaş, H.; Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Odabaş, H.; Odabaş, Z. Y. ve Sevmez, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Dijital / E-Kitap Okuma Kültürü: Selçuk Üniversitesi Örneği. *DTCF Dergisi*, 58 (1), 139-171.
- Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı (2018). *Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı Sonuç Raporu*. https://www.basyaybir.org/SFolder/PDF/2019_Okuma_Calistayi_Raporu.pdf. Erişim Tarihi: Mart 2023.
- Özoğlu, S. Ç. (1992). Davranış Bilimlerinde Anket: Bilgi Toplama Aracının Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 321-39.
- Öztürk, B. (2020). Okuma Kültürü Oluşturmada Çocukların Edebiyat Çevresini Genişletmeye Yönelik Uygulamalar: İngiltere Örneği. *Kastamonu Education Journal*, 28 (5), 2112-2124.
- Saracaloğlu, A.S.; Yenice, N. ve Karsakaloğlu, N. (2009). Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerileri ile Okuma İlgi Ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 187-206.
- Sarıkaya, B. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*, 5(20), 278-289.
- Sever, S. (2007) Okuma Kültürü Edinme Sürecinde Türkçe Öğretiminin Sorumluluğu. *Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara. Kök Yayıncılık.

- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Ankara: TudemYayıncılık.
- Sever, S. - vd. (2017). Öğretmenlerin Okuma Kültürü Düzeyleri ile Kitle İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14-1 (27), 47-69.
- Susar Kırmızı, F. (2012). Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Turkish Studies*, 7(3), 2353- 2366.
- Susar Kırmızı, F.; Fenli, A ve Kasap, D. (2014). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Okuma Alışkanlıklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 354-367.
- Ünlü, S. ve İpek Eğilmez, N. (2021). Okuma Kültürünün Oluşması Sürecinde Türkçe Öğretmenlerinin Yeri ve Önemi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 16 (4), 1365-1404.
- Yalman, M.; Özkan E. Ve Kutluca, T. (2013). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları Üzerine Betimsel Bir Araştırma: Dicle Üniversitesi Örneği. *Bilgi Dünyası*, 14 (2), 291-305.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D.; Ceran, D. ve Sevmez, H. (2015). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Profili. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 141-165.
- Yılmaz, B.; Köse, E. ve Korkut, Ş. (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 22-51.